

Metsälakiuudistus käytännön metsätalouden kannalta

Arto Koistinen, Airi Matila ja Essi Lahti

Koistinen, A., Matila, A. & Lahti, E. 2017. Metsälakiuudistus käytännön metsätalouden kannalta. Tapion raportteja nro 18.

© Tapio Oy

ISSN 2342-804X (pdf)

ISBN 978-952-5632-51-4

<http://Tapio.fi/julkaisut-ja-raportit/>

TAPIO

Tiivistelmä

Uudistunut metsälaki (1093/1996¹, laki metsälain muuttamisesta 1085/2013) tuli voimaan vuoden 2014 alussa. Lakia uudistettaessa keskeisimmäksi muutostekijäksi nousi metsänomistajan omien tavoitteiden entistä parempi huomioon ottaminen metsien käsittelyssä. Nyt toteutetussa työssä on ollut tavoitteena selvittää, millaisia vaikutuksia ja hyötyjä metsälain uudistamisella on ollut käytännön metsätalouteen ja miten metsälain muutokset ovat vaikuttaneet eri toimijoihin.

Selvitys toteutettiin kokoamalla kehitystä kuvaavia tilastotietoja Suomen metsäkeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen aineistojen pohjalta. Lisäksi saatiin tilastoja hakkuutavoista yksittäisiltä yrityksiltä. Yksityiskohtaisemmat arviot vaikutuksista käytännön metsätalouteen perustuvat 13 metsäalan asiantuntijan haastatteluihin helmi-maaliskuussa 2017.

Selvityksessä esitetyt arviot pohjautuvat monissa tapauksissa metsänkäyttöilmoituksista koottuihin tietoihin. Vaikka nämä tiedot eivät täysin vastaa todellista metsätalouden toimenpiteiden toteumaa, ne muodostavat kattavimman tietopohjan mm. erityyppisten hakkuiden osuuksista.

Uudistushakkuut

Käytettävissä olleen tilastoaineiston ja haastattelujen perusteella uudistettavien puustojen keskiläpimitta ei ole muuttunut havaittavassa määrin. Metsälakiuudistus on tuonut kaivatua joustoa päätehakkuiden ajoitukseen. Toiminnassa noudatetaan kuitenkin pääsääntöisesti metsänhoidon suosituksia, jotka on todettu käytännössä toimiviksi. Uudistushakkuu tehdään, kun puuston jatkokasvatusta ei pidetä enää kannattavana.

Metsänomistajan poikkeuksellinen rahantarve ja/tai hyvin korkea pääoman tuottovaatimus aikaistaa uudistushakkuuta, mutta tällaisten tapausten määrä on marginaalinen. Luontaisen uudistamisen hakkuiden osuudessa ei ole myöskään tapahtunut havaittavia muutoksia metsälakiuudistuksen jälkeen.

Metsänuudistamistyöt

Metsänuudistamisen taso ei ole kokonaisuudessaan laskenut uudistuksen jälkeen. Toiminnassa noudatetaan pääsääntöisesti metsänhoidon suosituksia ja toimiviksi osoittautuneita menetelmiä.

Yleensä käytetään kohteelle parhaiten sopivaa menetelmää ja puulajia. Hirvituhoriskin vuoksi kuusta on kuitenkin viljelty kohteilla, jotka sopisivat paremmin männylle. Luontaisen uudistamisen käyttöä rajoittaa se, että uudistamistulos on osoittautunut monissa tapauksissa vaatimattomaksi. Lisäksi siemenpuut ovat alttiita myrskytuhoille ja niiden korjuu on usein hankalaa.

Tilastojen ja eri toimijoiden näkemysten perusteella on epäilyksiä, että osa avohakkuu-aloista jää uudistamatta. Tilastointi ei kuitenkaan ole riittävän luotettava varmojen johtopäätösten tekoon. Luonnonvarakeskuksen tilastoima uudistusalan kokonaismäärä saadaan

¹ Metsälaki (2013) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>

metsänkäyttöilmoituksista, jotka eivät kerro todellista toteumaa. Toisaalta kaikkea avohakkuualaa ei ole tarpeen viljellä, koska osalla on luontaisesti syntynyttä kehityskelpoista taimiainesta. Tällöin metsänkäyttöilmoitukseen on kuitenkin yleensä merkitty koko ala viljeltäväksi. Metsänomistajien täysin omatoimisesti viljelemien alojen määrän tilastointi on myös puutteellista. Selvityksessä ei tullut myöskään esille, että luontaista uudistamista yrittäisiin merkittävässä määrin kohteissa, joissa siihen ei ole luontaisia edellytyksiä.

Avohakkuualojen viljelyn kattavuutta tulisi selvittää erillisin inventoinnein. Metsänkäyttöilmoituksen mukaisista avohakkuualoista tehty otos inventoitaisiin esimerkiksi viiden vuoden kuluttua ilmoituksesta. Työn voisi toteuttaa Luonnonvarakeskus yhteistyössä Suomen Metsäkeskuksen kanssa. Tämä edellyttää, että ko. organisaatiot saavat resurssit toteutukseen.

Nykyinen tilastointi ei sisällä tietoja erityyppisten yksityismetsänomistajien metsänuudistamisen aktiivisuudessa. Osa etenkin metsäsijoittajista saattaa hakea kustannussäästöjä jättämällä uudistamistyöt tietoisesti tekemättä. Metsän luontaiseen uudistumiseen luotetaan mahdollisesti silloinkin, kun todennäköisenä lopputuloksena on huonolaatuinen uusi puusto. Erillisessä inventoinnissa olisi mahdollista tarkastella asiaa eritellysti erityyppisten metsänomistajaryhmien osalta. Inventoinnin työläyttä lisää mm. ryhmittelyn mahdollistavan aineiston hankkiminen.

Mahdolliset laiminlyönnit metsänuudistamisessa vaikuttavat pitkällä aikavälillä kielteisesti puuntuotantoon ja huonontavat siten puuhun perustuvan biotalouden kasvuedellytyksiä. Metsänuudistamisen toteutumista on syytä seurata aktiivisesti ja panostaa metsänomistajiin kohdistuvaan informaatio-ohjaukseen.

Kasvatushakkuut

Kasvatushakkuiden määrä tai toteutuksen laatu ei ole juuri muuttunut. Metsälakiuudistus on tuonut kaivattua joustoa hakkuutavan valintaan. Yläharvennusta on käytetty yleisesti ottaen varsin niukasti. Sitä olisi todennäköisesti mahdollista soveltaa taloudellisesti kannattavasti nykyistä useammalla kohteella.

Poiminta- ja pienaukkohakkuiden käyttö on kokonaisuudessa marginaalista. Yksittäiselle metsänomistajalle niillä voi olla kuitenkin iso merkitys. Uudet, vaihtoehtoiset hakkuutavat ovat lisänneet avohakkuuta vieroksuviiden metsänomistajien halukkuutta hakkuisiin. Useimpien toimijoiden osalta näin kertyneet puumäärät ovat vielä erittäin pieniä.

Eräät toimijat ilmoittavat jatkuvan kasvatuksen hakkuut metsänkäyttöilmoituksessa yläharvennuksena toteutettavina harvennushakkuina. Metsäkäyttöilmoituksen täyttöohjeessa olisi syytä korostaa, että hakkuut tulisi kirjata poiminta- ja pienaukkohakkuiksi, jos hakkuun jälkeen tavoitellaan jatkuvaa kasvatusta, jossa ei tehdä varsinaisia uudistushakkuita. Lainsäädäntö ei aseta rajoituksia kasvatustavan myöhemmälle muuttamiselle.

Metsäammattilaiset tuntevat vaihtoehtoiset metsänkäsittelytavat, mutta niitä tarjotaan ratkaisuin yleensä vain erityistapauksissa. Käytännön kokemukset ovat keskimäärin vähäisiä. Poikkeuksena ovat henkilöt yrityksissä, jotka pyrkivät palvelemaan erityisesti jatkuvaa kasvatusta suosivia metsänomistajia.

Kiinnostus jatkuvan kasvatuksen menetelmiä kohtaan ei ole muuttunut kysynnäksi siinä määrin kuin metsälakia uudistettaessa oletettiin. Muutos toimintatavoissa on kaiken kaikkiaan hidasta ja uudistuksesta on kulunut siihen nähden vasta hyvin lyhyt aika.

Luonnonhoito

Luonnonhoidon käytännöissä, jotka koskevat erityisesti puunkorjuuta ja maanmuokkausta, ei ole tapahtunut muutoksia metsälakiuudistuksen myötä. Vaikutuksia on sen sijaan ollut metsäsertifioinnin tuomilla vaatimuksilla.

Metsälain 10 §:n kohteiden huomioon ottaminen on omaksuttu jo ennen metsälakiuudistusta eri toimijoiden metsätalouden toimenpiteiden suunnittelun ja toteutuksen käytäntöihin. Uudistuksen tuomat muutokset ovat olleet toimijoiden kannalta vähäisiä ja niiden sisällöstä on yleensä saatu koulutusta.

Erityisen tärkeiden elinympäristöjen määrittely pienialaisiksi on vaikuttanut lähinnä Pohjois-Pohjanmaan alueella siten, että aiempaa useampi kohde on jäänyt lain määrittämien käsittelyrajoitteiden ja ympäristötuen ulkopuolelle. Lain tulkinnasta vastaa Suomen metsäkeskus. Lain perusteluista ilmenee, ettei ko. määrittelyllä ole ollut tarkoitus muuttaa aiempaa käytäntöä. Suurialaiset kohteet ovat puolestaan olleet aiemminkin pääsääntöisesti taloudellisesti vähämerkityksisiä kuten vähätuottoisia soita.

Muita näkökohtia

Metsälakiuudistuksessa uudistamisveloitteen täyttymisen edellytyksenä oleva taimikon keskipituus muuttui. Aiemman 1,3 metrin sijasta vaaditaan taimikolta 0,5 metrin keskipituus. Arvioiden mukaan tällä ei suoraan ole ollut vaikutusta taimikonhoidon määrään tai laatuun. Taimikon hoidon toteutuksen kannalta suuri merkitys on ollut sillä, että taimikon varhaishoito oli mahdollista saada kestävänsä metsätalouden rahoitustuen (Kemera) piiriin. Muutoksen on arvioitu edistäneen taimikonhoidon tarkoituksenmukaista ajoitusta ja toteutusta.

Metsälakiuudistuksella ei ole ollut useimmissa tapauksissa käytännössä vaikutuksia puukauppaan. Eri-ikäisrakenteisena kasvattaminen on lisännyt kiinnostusta hakkuisiin erityisesti silloin, kun metsänomistaja on halunnut välttää avohakkuita. Tällaisten tapausten määrä on nyt tehtyjen arvioiden mukaan jäänyt kokonaisuudessaan melko vähäiseksi.

Lakiuudistuksen tuoma mahdollisuus monipuolisempaan metsien hoitoon- ja käyttöön on ollut myönteistä metsätalouden ilmapiirille ja alan imagolle. Metsälakiuudistuksen perusteellisen arvioinnin ajankohdaksi sopisi vuosi 2020, jolloin on mahdollista tarkastella muutoksia kuuden vuoden ajalta. Luonnonvarakeskuksen ja Suomen metsäkeskuksen tekemän tietojen keruun ja tilastoinnin jatkuvuus on keskeistä seurantatiedon saamiseksi.

Alkusanat

Nykyinen, uudistettu metsälaki tuli voimaan 1.1.2014. Uudistuksen tavoitteena on ollut antaa metsänomistajille aiempaa paremmat mahdollisuudet toteuttaa omien tavoitteittensa mukaista metsätaloutta. Lähtökohtana on edelleen kuitenkin myös metsien kestävän hoidon ja käytön turvaaminen.

Metsälain uudistumisen on toivottu osaltaan lisäävän kiinnostusta metsätalouteen. Uudet vaihtoehdot, kuten eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatus, aktivoivat metsien hoitoon ja käyttöön sellaisia metsänomistajia, joiden tavoitteita aiemmin tarjolla olleet metsienkäsitelymenetelmät eivät palvelleet.

Koska lain vaatimukset ovat pääosin aiempaa väljemmät, metsälain muutokset herättivät ennalta myös epäilyä, että metsänhoidon taso voisi joissakin tapauksissa huonontua. Uudistuksen tuoma toimintavapauksien lisääntyminen on siirtänyt painopistettä informaatio-ohjaukseen. Tässä työssä tarkastellaan erityisesti eri toimijoiden hyviä käytäntöjä, jotka metsälain uudistaminen on mahdollistanut. Samalla tuodaan esille, millaisia muutoksia lain uudistuminen on tuonut käytännön metsätalouteen.

Tämä projekti on toteutettu osana Tapion ja maa- ja metsätalousministeriön välistä palvelusopimusta. Projektia aikana ylitarkastaja Matti Mäkelä ja metsäneuvos Marja Hilska-Aaltonen maa- ja metsätalousministeriöstä ovat kommentoineet käsikirjoitusta. Kiitämme saadusta ohjauksesta.

Yhteistyöstä osoitamme kiitokset Eljas Heikkiselle ja Pertti Syrjälälle Suomen metsäkeskuksesta. Lisäksi kiitämme kaikkia muita Suomen metsäkeskuksen, Luonnonvarakeskuksen ja eri metsäorganisaatioiden edustajia, jotka ovat auttaneet selvityksessä käytetyn aineiston hankinnassa ja raportin työstämisessä. Erityiset kiitokset kuuluvat haastatteluihin osallistuneille.

Helsingissä 4. elokuuta 2017

Tapio Oy

Olli Äijälä

Liiketoimintajohtaja

Sisällys

Tiivistelmä	2
Alkusanat	5
Sisällys	6
1 Johdanto	7
1.1 Taustaa	7
1.2 Tavoite	8
2 Selvityksen toteutus	9
2.1 Lakiuudistus osana muita muutoksia	9
2.1.1 Metsälaki ja metsänhoidon suositukset	9
2.1.2 Muutostekijöiden näkyvä merkitys	9
2.2 Aineisto	10
2.2.1 Tilastot	10
2.2.2 Haastattelut	10
3 Metsälakiuudistus käytäntöön vietyinä	11
3.1 Vaikutukset metsänuudistamiseen	11
3.1.1 Uudistettavan puuston läpimitta ja ikä	11
3.1.2 Uudistushakkuut	11
3.1.3 Ylispuiden poisto	14
3.1.4 Metsänuudistamistyöt	15
3.1.4.1 Uudistamisessa käytetyt puulajit	18
3.1.4.2 Metsänuudistamisen laatu	19
3.2 Vaikutukset kasvatushakkuiden toteutukseen	22
3.2.1 Tasaikäisrakenteisen metsän kasvatus	22
3.2.1.1 Yläharvennus	23
3.2.2 Eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatus	24
3.2.3 Puunkorjuun laatu	27
3.3 Vaikutukset luonnonhoitoon	29
3.3.1 Metsälain 10 §:n kohteet	29
3.3.2 Luonnonhoidon laatu	31
3.4 Muita vaikutuksia	33
3.4.1 Taimikon varhaishoito ja taimikonhoito	33
3.4.2 Puukauppa	33
3.4.3 Muita näkökohtia	33
Lähteet	35
Liitteet	36

1 Johdanto

1.1 Taustaa

Uudistunut metsälaki (1093/1996², laki metsälain muuttamisesta 1085/2013) tuli voimaan vuoden 2014 alussa. Lakia uudistettaessa keskeisimmäksi muutostekijäksi nousi metsänomistajan omien tavoitteiden entistä parempi huomioon ottaminen metsien käsittelyssä.

Uudistettuun metsälakiin sisältyy aiempaa enemmän toimintavapauksia, mutta sen ohella myös enemmän vastuuta. Ajatuksena on, ettei lainsäädännöllä niinkään ohjata yksityiskohteisesti metsien käsittelyä, vaan annetaan toiminnan raamit, joilla varmistetaan metsien kestävä hoito ja käyttö sekä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Uudistus on mahdollistanut aiempaa monipuolisemman metsien käsittelyn. Laissa luovuttiin muun muassa uudistettavan puuston järeyttä ja ikää koskevista vähimmäisvaatimuksista ja väljennettiin puulajivalintaa uudistamisessa. Lisäksi on mahdollista käyttää eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatusta, ns. jatkuvaa kasvatusta, jonka hakkuut katsotaan kasvatushakkuiksi. Muutoksia tuli myös säännöksiin, jotka koskevat erityisen tärkeitä elinympäristöjä.

Metsäalan toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi metsälain uudistamisen jälkeen. Keskustelu puuston kasvun lisäämisestä on noussut taas näkyvästi esiin osana metsäpolitiikkaa. Taimikoiden nopea uudistaminen ja ajallaan tehty taimikonhoito ovat keskeisessä asemassa puuston tulevan kasvun aikaansaajina. Julkisuudessa on ollut esillä, että metsänhoidon laiminlyönnit ovat merkittävä pullonkaula puuntuotannon tehostamiselle.

Osa metsäalan toimijoista on nostanut keskusteluun näkemyksiä, että metsänviljelyn ja yleisesti ottaen metsien uudistamisen taso on alkanut huonontua metsälain muutoksen myötä. Laki antaa vapauden valita uudistamismenetelmiä, jotka eivät ole metsänhoidon suositusten ja kokemusten perusteella metsänhoidollisesti hyviä. Esimerkiksi luontainen uudistaminen ei ole suositeltavaa kaikilla kasvupaikoilla. Näkemykset eivät kuitenkaan ole pohjautuneet systemaattisesti kerättyihin tietoihin.

Metsälain vaikutuksia ennalta arvioitaessa kiinnitettiin huomiota riskeihin, että jotkin säännökset voivat johtaa monimuotoisuuden turvaamisen kannalta heikennyksiin ja metsänhoidon taso voi myös joissakin tapauksissa laskea.³

² Metsälaki (2013) <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>

³ Kostamo, J., Koistinen, A., Puntila, P. ja Valkonen, S. 2012. Metsälainmuutosehdotuksen (17.8.2012) vaikutusten arviointi. Raportti. Metsätutkimuslaitos, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Suomen ympäristökeskus. <http://docplayer.fi/359313-Metsalain-muutosehdotuksen-17-8-2012-vaikutusten-arviointi-raportti.html>

1.2 Tavoite

Projektin tavoitteena on ollut selvittää, millaisia vaikutuksia ja hyötyjä metsälain uudistamisella on ollut käytännön metsätalouteen ja miten metsälain liittyvät muutokset ovat vaikuttaneet eri toimijoihin.

Erityisesti on tarkasteltu metsänuudistamiseen liittyviä käytäntöjä, jotta voidaan karkeasti arvioida, miten metsälain muutos on vaikuttanut puuston kasvuedellytyksiin uudistamisen osalta.

Tämän selvityksen piiriin ei kuulu esimerkiksi metsätuhoihin, luonnonsuojeluun tai kaavoitukseen liittyvä lainsäädäntö. Analyysissa on vähäisessä määrin arvioitu myös muita tekijöitä, jotka ovat mahdollisesti voimistaneet muutoksia tai toimineet kannustimena muuttaa päätöksentekoa metsälain uudistumisen myötä.

Lähtökohtana on ollut, että tulokset ovat hyödynnettävissä suunniteltaessa metsien hoidon ja käytön informaatio-ohjausta sekä tulevaisuudessa metsälainsäädännön uudistuksissa. Keskeisimpänä informaatio-ohjauksen välineenä ovat metsänhoidon suositukset.

2 Selvityksen toteutus

2.1 Lakiuudistus osana muita muutoksia

2.1.1 Metsälaki ja metsänhoidon suositukset

Metsälain uudistaminen kytkeytyi yhteiskunnassa tapahtuneiden arvojen muutoksiin. Metsänomistajille on haluttu antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet toteuttaa omien tavoitteittensa mukaista metsätaloutta. Lainsäädännöllä ei enää ohjata yksityiskohtaisesti metsien käsittelyä, vaan on annettu toiminnan raamit, joilla varmistetaan metsien kestävä hoito ja käyttö sekä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

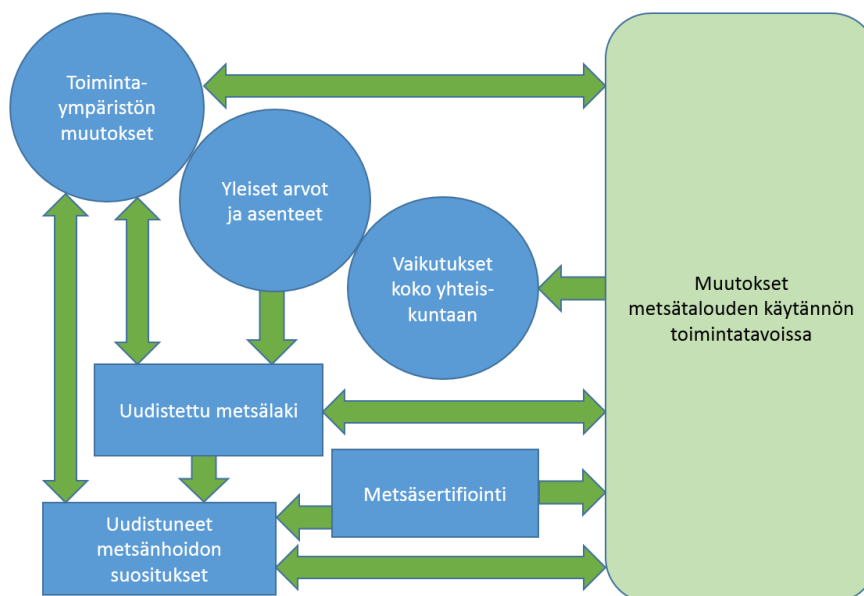
Uudistuksen myötä painopiste on siirtynyt informaatio-ohjaukseen, jossa yhtenä elementtinä ovat metsänhoidon suositukset. Suositukset uudistettiin samanaikaisesti metsälain tarkistamistyön kanssa. Niissä lakiuudistuksen tuomat mahdollisuudet ovat muuttuneet käytännöllisiksi toimenpiteiksi, joilla metsänomistaja voi tavoitteistaan riippuen toteuttaa esimerkiksi voimakkaammin taloudelliseen kannattavuuteen tai monimuotoisuuden edistämiseen tähtäävää metsänhoitoa.

Eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen sisällyttäminen metsänhoidon suosituksiin on merkittävä muutos. Myös tasarakenteisen metsänkasvatuksen menetelmillä kuten eri harvennustavoilla toteutetaan metsänomistajan yksilöllisiä tavoitteita.

2.1.2 Muutostekijöiden näkyvä merkitys

Metsälain ja metsänhoidon suositusten uudistuminen sekä esimerkiksi metsätalouden organisaatioiden kehitys vaikuttavat käytännön metsätaloudessa tapahtuneisiin muutoksiin. Yksi keskeinen ohjaava tekijä on myös metsien sertifiointi. Lisäksi metsänomistajien arvot ja tavoitteet muuttuvat ajan kuluessa.

Tarkasteluissa on huomattava, että eri muutostekijöiden painoarvoa on vaikeaa arvioida. Muutoksiin vaikuttavat eri tekijät ovat myös keskenään vuorovaikutussuhteessa (kuva 1).

Kuva 1. Muutostekijöiden vuorovaikutus metsälakiuudistuksen viitekehyksessä.

2.2 Aineisto

2.2.1 Tilastot

Tilastoaineistona selvityksessä on käytetty Suomen metsäkeskuksesta saatuja metsänkäyttöilmoitusten tietoja metsänuudistamis- ja hakkuutavoista vuosilta 2009–2016 sekä Luonnonvarakeskuksen kokoamia tilastoja metsien käytöstä. Lisäksi metsäkeskuksesta on saatu aineistoa luonnonhoidon ja hakkuiden laadusta.

Selvityksessä esitetyt arviot pohjautuvat monissa tapauksissa metsänkäyttöilmoituksista koottuihin tietoihin. Vaikka nämä tiedot eivät täysin vastaa todellista metsätalouden toimenpiteiden toteumaa, ne muodostavat kattavimman tällä hetkellä käytettävissä olevan tietopohjan hakkuutavoista. Metsäkeskus seuraa ilmoitettujen toimenpiteiden toteutumista valvontavelvoitteensa puitteissa. Erityistä huomiota kiinnitetään metsälain 10 §:n kohteisiin⁴.

Eri metsäalan yrityksistä on koottu tietoja hakkuutavoista vuosilta 2014–2016. Nämä ovat koskeneet erityisesti yläharvennuksen käyttöä. Kaikki tilastoaineisto koottiin helmi-maaliskuussa 2017.

2.2.2 Haastattelut

Tavoitteena haastatteluissa on ollut nostaa esille havaitut muutokset, erityisesti myönteiset vaikutukset ja hyvät käytännöt, jotka ovat mahdollistuneet metsälain uudistumisen myötä. Haastattelut kohdennettiin sellaisille metsäalan asiantuntijoille, jotka tuntevat käytännön metsätalouden kuten puunkorjuun ja uudistamisen tämänhetkiset käytännöt sekä metsänomistajien nykytoiveet esimerkiksi puukaupan yhteydessä.

Haastatteluun valikoitui yhteensä 13 asiantuntijaa, jotka edustavat metsäyhtiöitä, metsäpalveluyrittäjiä ja metsänhoitoyhdistyksiä. Haastattelujen määrä on melko pieni, mutta niiden perusteella saataneen käsitys keskeisimmistä muutoksista.

Haastattelukysymykset koottiin haastattelumatriisiin, jota tarkistettiin kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen (liite 1). Haastattelut toteutettiin puhelimitse helmi-maaliskuussa 2017.

⁴ Maastotarkastusohje. 2016. Metsäkeskus 3.5.2016. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/smk-maastotarkastus-ohje-2016.pdf>

3 Metsälakiuudistus käytäntöön vietynä

3.1 Vaikutukset metsänuudistamiseen

3.1.1 Uudistettavan puuston läpimitta ja ikä

Uudistettu metsälaki ei aseta rajoitteita sille, millainen puuston tulee olla vähintään läpimitaltaan tai iältään, jotta se on uudistettavissa. Aiemmin metsälaissa uudistamisen vähimmäisläpimitta rinnankorkeudelta ($d_{1,3}$) oli pääpuulajin, kasvupaikan ja maantieteellisen sijainnin perusteella 20–25 cm. Jos käytettiin puuston keski-ikää, vähimmäisikä oli vastaavasti 50–130 vuotta.

Metsänhoidon suosituksissa tasaikäisrakenteisen metsän uudistamisajankohdan valinnan lähtökohtana on, että puusto on uudistettavissa silloin, kun sen uudistaminen tuottaa metsänomistajalle suuremman hyödyn kuin edelleen kasvattaminen. Yleissuositus taloudellisesti kannattavaksi uudistamisajankohdaksi perustuu ensisijaisesti puuston läpimittaan ja toissijaisesti ikään. Puuston terveyteen liittyvät tekijät kuten juurikäävän leviäminen puustossa voivat aikaistaa uudistushakkuuta.

Uudistettavan puuston läpimitan kehityksestä ei ollut saatavissa käyttökelpoisia tilastotietoja. Haastattelujen perusteella syntyi kuitenkin varsin selkeä kuva: Eri toimijoiden havaintojen mukaan uudistamisläpimitat ovat pysyneet ennallaan tai pienentyneet vain lievästi.

Haastatellut olivat varsin yksimielisiä siitä, että uudistamisrajojen poistuminen on lisännyt myönteisellä tavalla hakkuihin kaivattua joustavuutta. Muutos on helpottanut uudistusalan rajausta, koska korjuun kannalta hankalia, pienialaisia kasvatuspuustoja on voitu tarvittaessa yhdistää uudistusalaan.

Haastateltujen mukaan metsänomistajat ovat halunneet vain poikkeustapauksissa uudistushakkuun puustoon, jonka kasvattaminen olisi ollut taloudellisesti kannattavaa. Tällöin metsänomistajan muu taloudellinen tilanne on vaikuttanut hakkuun ajoitukseen.

Eräät haastatellut näkivät poikkeavana ryhmänä metsäsijoittajat, jotka saattavat uudistaa metsät varsin varhaisessa vaiheessa. Vaikka monet haastatellut pitivät tällaista toimintatapaa pääsääntöisesti lyhytnäköisenä, nähdään tarkoituksenmukaisena, että metsänomistajan omat taloudelliset tavoitteet ratkaisevat päätehakkuun ajoituksen. Hyvin varhain tehtyjä uudistushakkuuta ei pidetty laajuudeltaan merkittävänä ilmiönä.

3.1.2 Uudistushakkuut

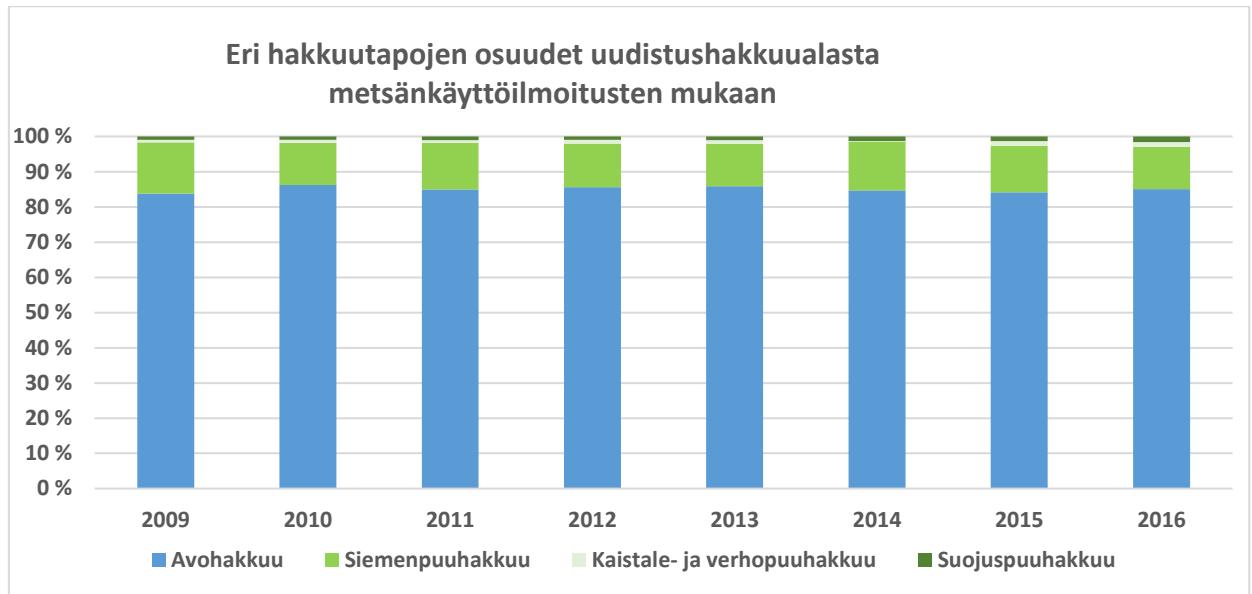
Uudistetussa metsälaissa luontainen uudistaminen ja metsänviljely ovat tasavertaisessa asemassa. Uudistushakkuutapa määrittää käytännössä uudistamistavan. Luontaisen uudistamiseen tähtääviä keinoja ovat siemenpuu-, suojuspuu- sekä kaistale- ja verhopuu-hakkuut. Avohakkuu edellyttää metsänviljelyä. Edellä mainittua jaottelua käytetään metsänkayttöilmoituksessa.

On syytä huomata, että eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatuksessa käytettävät pienaukko- ja poimintahakkuut (ks. luku 3.3.2) luetaan lainsäädännössä kasvatushakkuiksi. Keskeisenä tavoitteena eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuissa on myös taimettumisen edistäminen ja näin tapahtuva puuston vähittäinen uudistuminen.

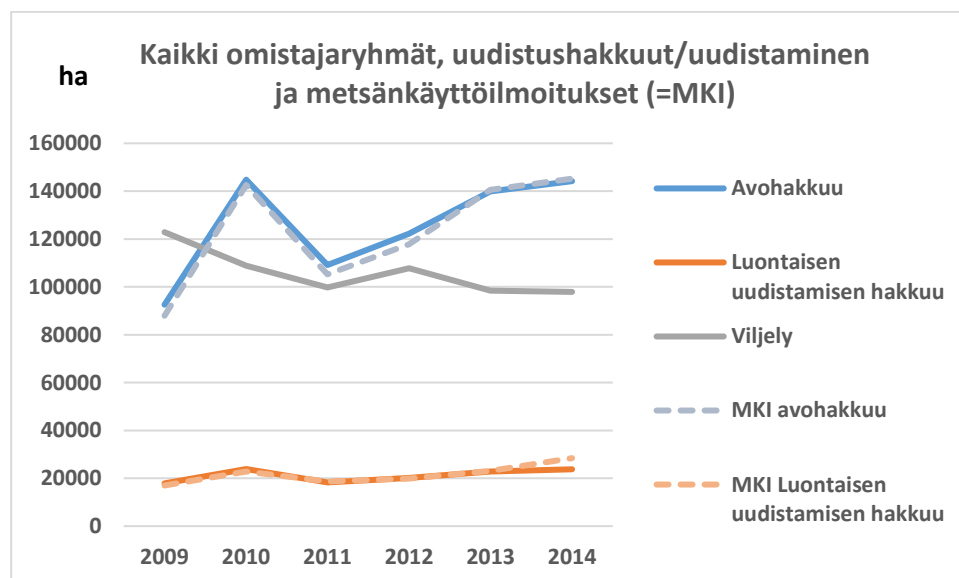

Luonnonvarakeskuksen tilastojen ja Suomen metsäkeskuksen vastaanottamien metsänkäyttöilmoitusten vuotuiset uudistushakkuiden alat ovat hyvin lähellä toisiaan (kuvat 2–3). Tämä johtuu siitä, että yksityismetsien osalta määrät perustuvat metsänkäyttöilmoituksiin.

Todellisuudessa kaikki hakkuu-aikomukset eivät kokonaisuudessaan realisoidu ilmoitusvuonna. Pieni osa jää kokonaan toteuttamatta ja niistä tehdään mahdollisesti myöhemmin uusi ilmoitus. Tilasto toteutuneista hakkuista ei ole siten tarkka, mutta se ilmentää mahdollisia muutoksia erityisesti useamman vuoden tarkasteluajanjaksona.

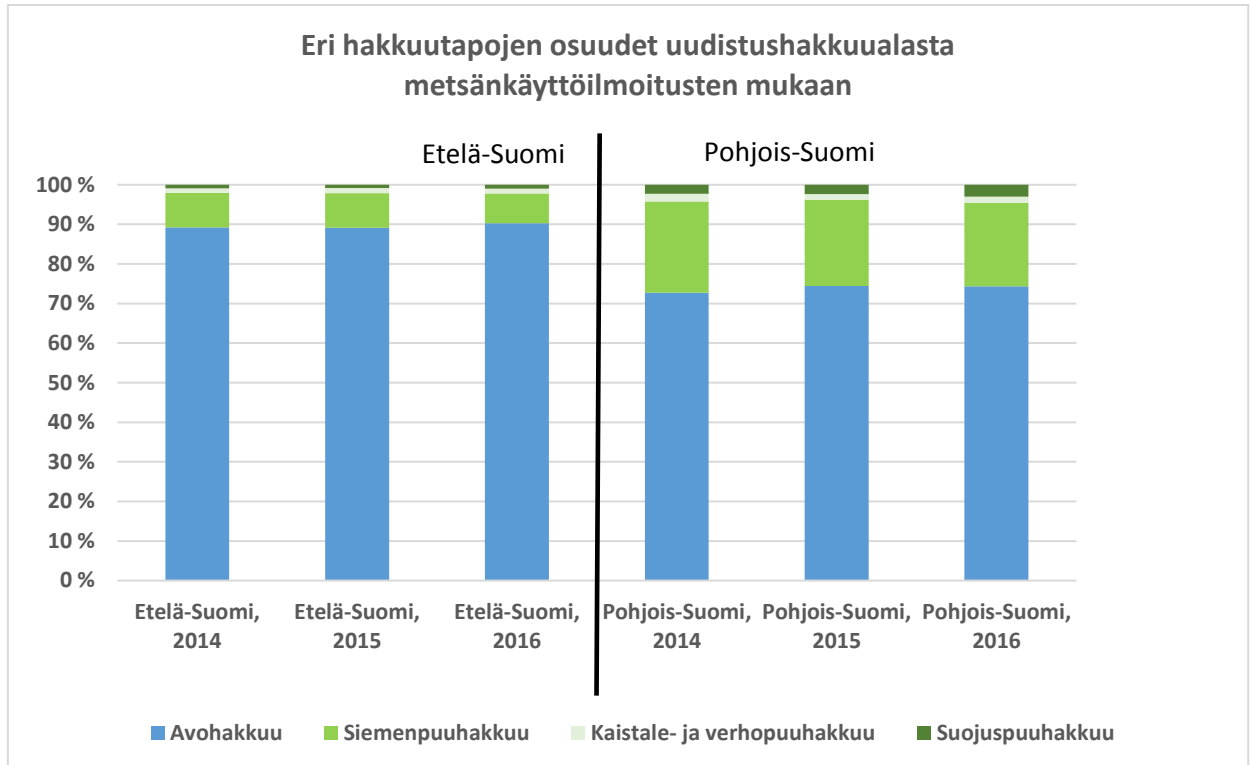
Kuva 2. Uudistushakkuu-aikomukset 2009–2016 koko maassa. Lähde: Suomen metsäkeskus.

Kuva 3. Avohakkuiden sekä luontaisen uudistamisen hakkuiden määrä metsänkäyttöilmoitusten (aikomukset) ja Luonnonvarakeskuksen tilaston mukaan 2009–2014. Lähteet: Suomen metsäkeskus ja Luonnonvarakeskus.

Luontaisen uudistamisen hakkuut painottuvat Pohjois-Suomeen (kuva 4). Pohjoisessa on Etelä-Suomea runsaammin kohteita, jotka uudistuvat varsin hyvin luontaisesti ja joiden viljely ei ole taloudellisesti kannattavaa, koska kasvupaikan puuntuotoskyky on suhteellisen alhainen.

Kuva 4. Uudistushakkuuajkomukset Etelä- ja Pohjois-Suomessa 2014–2016. Lähde: Suomen metsäkeskus.

Haastateltujen mukaan on vielä liian varhaista arvioida metsälakiuudistuksen vaikutuksia uudistushakkuihin. Yleinen näkemys on, ettei muutoksia ole tullut mainittavassa määrin. Keskeinen havainto on, että ennen metsälain uudistusta hakkuita on tehty vain poikkeustapauksissa niin, että puuston läpimitta on hiponut lakirajoja. Pääsääntöisesti on noudatettu metsänhoidon suosituksia, mikä käytäntö on jatkunut edelleen. Uudistushakkuiden määrä taas riippuu taloudellisista suhdanteista ja ennen kaikkea raakapuun kysynnästä.

Luontaisen uudistamisen hakkuiden osuus on säilynyt tilastojen mukaan varsin vakaana. Haastatteluissa tuotiin esille, että metsänomistajat tiedostavat luontaisen uudistamisen sisältävän taimettumisen riskejä erityisesti rehevillä kasvupaikoilla. Siemenpuut ovat alttiita myrskytuhoille ja niiden korjuu on usein hankalaa. Nämä rajoittavat osaltaan menetelmän käyttöä.

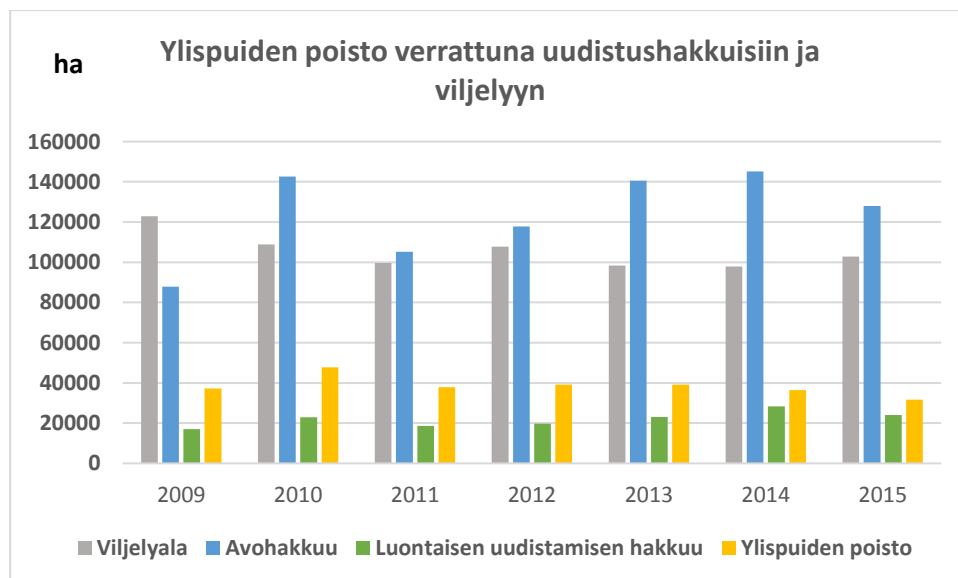
3.1.3 Ylispuiden poisto

Yksi luontaisen uudistumisen määrää kuvaava mittari on ylispuiden poiston pinta-ala. Ylispuita jätetään uudistusalojen siemen-, suojus- ja verhopuuhakkuissa. Ylispuit poistetaan sen jälkeen, kun luontaiseen uudistamiseen tähtäävällä hakkuulla on saatu aikaan taimikko.

Tämän lisäksi ylispuiden poistohakkuita tehdään taimettuneilla aloilla, joissa ei ole tehty lainkaan varsinaista luontaiseen uudistamiseen tähtäävää hakkuuta. Tällaisia ovat tyypillisesti kaksijaksoiset koivu-kuusisekametsät, joiden koivuylispuusto hakataan pois sopivassa kasvatuksen vaiheessa. Ylispuusto saattaa syntyä myös viljeltyyn havupuun taimikkoon, jos taimikonhoidossa on ollut puutteita. Tällöin nopeammin kasvava lehtipuusto muodostaa oman jakson, joka voidaan joissakin tapauksissa kasvattaa ja hyödyntää ainespuuna.

Metsänkäyttöilmoitusten perusteella voidaan tarkastella uudistuvan metsän pinta-alaa ottamalla huomioon ala, jolla on ilmoitettu tehtävän ylispuiden poisto (kuva 5). Ylispuiden poiston pinta-ala on ollut lähes poikkeuksetta merkittävästi suurempi kuin luontaisen uudistamisen pinta-ala. Tämä ero ei kuitenkaan selitä, miksi metsänviljelyn ala on pienempi kuin avohakkuun. Avohakkuualoilla hyödynnetään jo syntynyttä alikasvosta, mutta on epäselvää, ottavatko toimijat huomioon tämän viljelyalan määrittelyssä.

Edellä kerrotuista syistä ylispuiden poiston pinta-ala metsänkäyttöilmoituksissa onkin ollut selvästi suurempi kuin luontaiseen uudistamiseen tähtäävien hakkuiden. Näyttää kuitenkin siltä, että ero on supistunut vuosina 2014–2015. On mahdollista, että lakiuudistuksen jälkeen osa ylispuiden poistoista on ajateltu toteuttaa eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuina. Tilastoaineisto ei kuitenkaan anna tähän selkeää vastausta.

Kuva 5. Viljelyala (lähde: Luonnonvarakeskus) sekä uudistushakkuun ja ylispuiden poiston ala (lähde: Suomen metsäkeskus, metsänkäyttöilmoitukset).

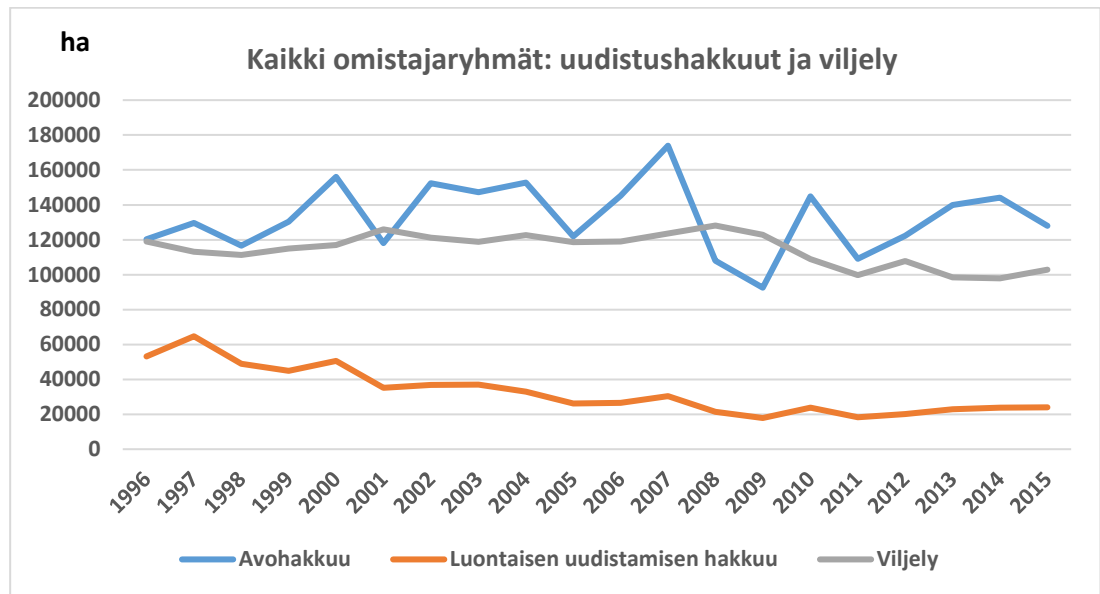
Yhteenveto: Uudistushakkuut

- Uudistettavien puustojen keskiläpimitta ei ole muuttunut havaittavassa määrin.
- Metsälakiuudistus on tuonut kaivattua joustoa päätehakkuun ajoitukseen. Toiminnassa noudatetaan kuitenkin pääsääntöisesti metsänhoidon suosituksia, jotka on todettu käytännössä toimiviksi.
 - o Uudistushakkuu tehdään, kun puuston jatkokasvatusta ei pidetä enää kannattavana.
 - o Metsänomistajan poikkeuksellinen rahantarve ja/tai hyvin korkea pääoman tuottovaatimus aikaistaa uudistushakkuuta, mutta tällaisten tapausten määrä on marginaalinen.
- Luontaisen uudistamisen hakkuiden osuudessa ei ole myöskään tapahtunut havaittavia muutoksia metsälakiuudistuksen jälkeen.

3.1.4 Metsänuudistamistyöt

Uudistetun metsälain mukaan uudistamisvelvoite täyttyy, kun on syntynyt keskipituudeltaan 0,5-metrinen taimikko, jonka kehitystä ei haittaa välittömästi muu kasvillisuus. Tällainen taimikko on saatava aikaan alueesta riippuen 10–25 vuoden kuluessa puunkorjuun päättymisestä.

Luonnonvarakeskuksen tilastoima metsänviljelyn ala on ollut jo pitkään selvästi pienempi kuin avohakkuiden pinta-ala (kuva 6). Tähän voi olla useita syitä: Tilastointi voi olla osin puutteellista, jolloin osa viljelyistä jää tilastoinnin ulkopuolelle. Mahdollinen toinen, metsänhoidollisesti huolestuttava selitys on, että viljelytöitä jätetään todellisuudessa tekemättä ja metsänuudistamista laiminlyödään.

Kuva 6. Uudistushakkuiden ja metsänuudistamisen pinta-alat 1996–2015. Lähde: Luonnonvarakeskus, Suomen metsäkeskus.

Viljelymääriä voidaan istutusten osalta tarkastella Eviran kokoamien taimitilastojen perusteella. Tilastoituna ovat sekä istutukseen toimitetut että maahan tuodut metsäpuiden taimet. Vuonna 2015 metsätaimitarhat tuottivat yhteensä 156,4 miljoonaa tainta kotimaan markkinoille (kuva 7). Lisäksi Suomeen tuotiin ulkomailta, pääosin Ruotsista, 6,9 miljoonaa metsäpuiden tainta. Vuonna 2016 vastaavat määrät olivat 158,3 miljoonaa ja 4,1 miljoonaa tainta.

Luonnonvarakeskuksen tilastoima istutusala oli uusimman käytettävissä olleen, vuoden 2015 tilaston mukaan 78 000 hehtaaria. Lisäksi täydennysviljelyä on tehty noin 1 500 hehtaaria tehollisena pinta-alana arvioituna.

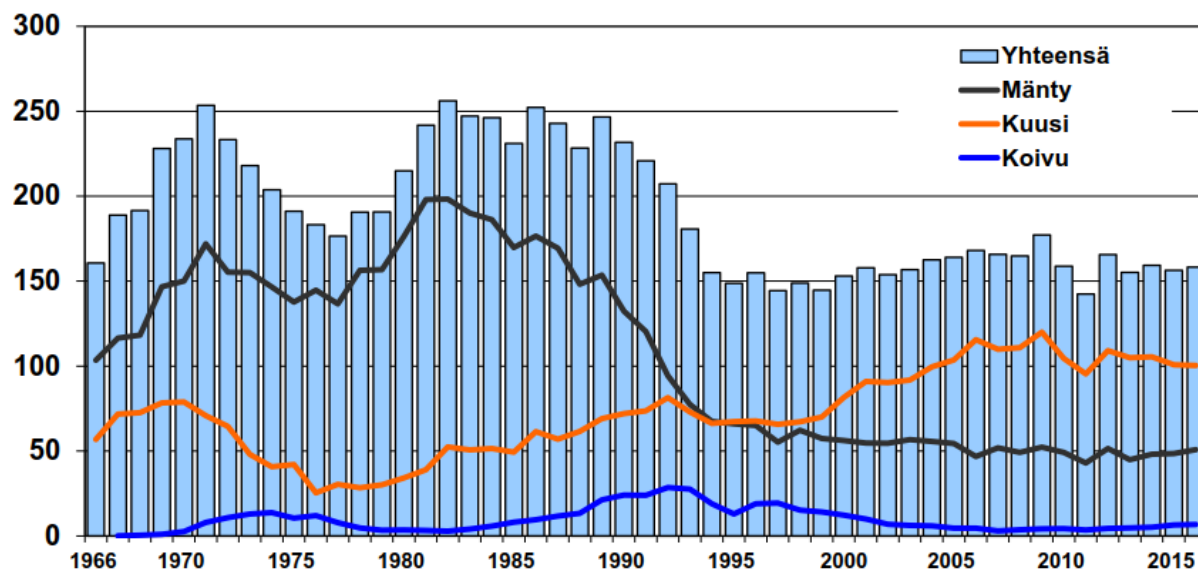
Jos keskimääräisen istutusmäärän oletetaan olevan taimihävikki huomioon ottaen 2 000 tainta hehtaarille, Eviran tilastoimien taimimäärien perusteella istutusala olisi ollut karkeasti arvioiden 82 000 hehtaaria vuonna 2015. Tämä sisältää myös täydennysviljelyn tehollisen alan. Luonnonvarakeskuksen tilastoima luku on näin ollen vain hieman pienempi.

Edellä olevan perusteella Luonnonvarakeskuksen tilastoimia lukuja istutuspinta-aloista voidaan pitää oikean tasoisina. Mikäli myös kylvön pinta-alat on tilastoitu oikein, näyttää siltä, että osa avohakkuualoista jäisi uudistamatta. Tarkastelussa on kuitenkin syytä ottaa huomioon, että osa ilmoitetusta hakkuuaikomuksista jää toteutumatta.

Taimitarhoilta istutukseen toimitetut taimet 1966-2016

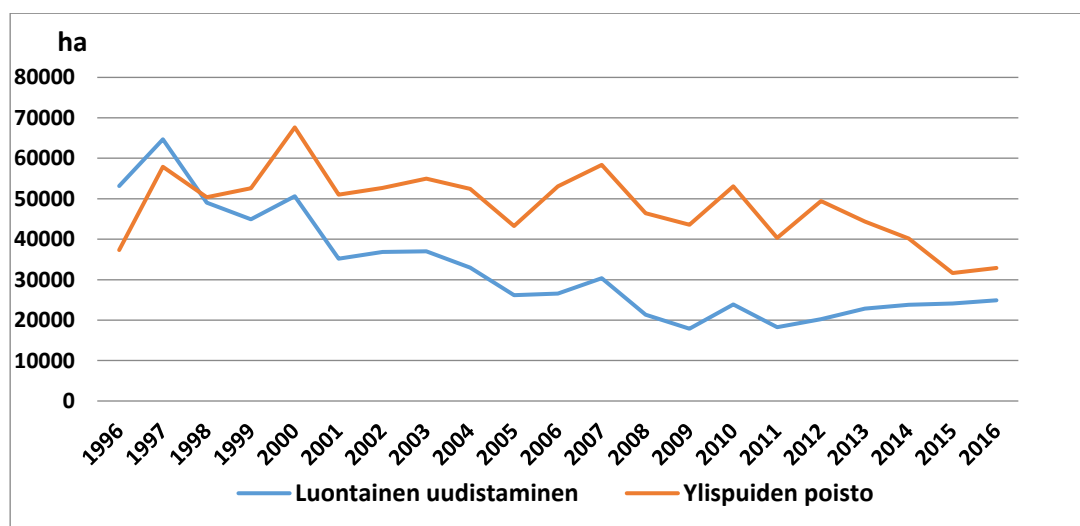
Milj. tainta

Kuva 7. Taimitarhojen metsänviljelyyn toimittamat metsäpuiden taimet. Lähde: Evira

Eroa uudistushakkuiden ja metsänviljelyn pinta-alan välillä pienentäneen avohakkuualoilla olevan alikasvoksen hyödyntäminen, joka vähentää viljelytarvetta. Lisäksi metsänkäyttöilmoituksen hakkuun pinta-alaan tulevat mukaan säästöpuuryhmät ja usein myös suoja-vyöhykkeet, vaikka niissä ei tehdä puunkorjuuta.

On myös huomattava, että ylispuiden poiston ala on ollut pitkään selvästi suurempi kuin luontaisen uudistamisen ala (kuva 8). Ylispuiden alle syntyy taimikoita myös ilman varsinaista uudistushakkuuta, joten tilastot eivät kerro täsmällisesti uudistuvan metsän alaa.

Kuva 8. Luontaisen uudistamisen pinta-ala verrattuna ylispuiden poiston (hakkuun) alaan. Lähde: Suomen metsäkeskus.

Toteutunut viljelyala on ollut kuitenkin niin paljon avohakkuiden alaa pienempi, ettei vaikuta ilmeiseltä, että ero johtuisi pelkästään tilastoinnin epätasaisuudesta. Perusteellisempaa analyysia varten tulisi jatkossa koota inventointiaineistoa avohakkuualueiden uudistumisesta. Metsänkayttöilmoituksen mukaisista avohakkuualueista tehty otos inventoitaisiin esimerkiksi viiden vuoden kuluttua ilmoituksesta. Työn voisi toteuttaa Luonnonvarakeskus yhteistyössä Suomen Metsäkeskuksen kanssa.

Haastateltujen näkemykset siitä, jääkö avohakkuualueja viljelemättä, olivat vaihtelevat. Osa on havainnut laiminlyöntejä, joissa metsänomistaja on tarkoituksellisesti tai tietämättään jättänyt uudistustyöt tekemättä. Tätä pidetään kuitenkin harvinaisena. Lisäksi useimpien näkemyksen mukaan laiminlyöntien määrä ei ole viime aikoina kasvanut havaittavasti.

Nykyinen tilastointi ei sisällä tietoja erityyppisten yksityismetsänomistajien metsänuudistamisen aktiivisuudessa. Metsänomistajien täysin omatoimisesti viljelemien alueiden määrän tilastointi on epätarkkaa ja perustuu arvioihin. Osa etenkin metsäsijoittajista saattaa hakea kustannussäästöjä jättämällä uudistamistyöt tietoisesti tekemättä. Erillisessä inventoinnissa olisi mahdollista tarkastella asiaa eritellysti erityyppisten metsänomistajaryhmien osalta. Tällaisen inventoinnin toteutus on kuitenkin työlästä ja vaatii runsaasti resursseja.

Monien haastateltujen mukaan metsänviljelyn alaa vähentää jossain määrin se, että hakkuun jälkeen avohakkuualueilla voi olla jo taimettuneita alueita. Lisäksi reunametsän siemennyksen ansiosta etenkin aukkojen reunat taimettuvat toisinaan hyvin. Myös tilastoinnin luotettavuus herätti epäilyjä haastateltujen keskuudessa.

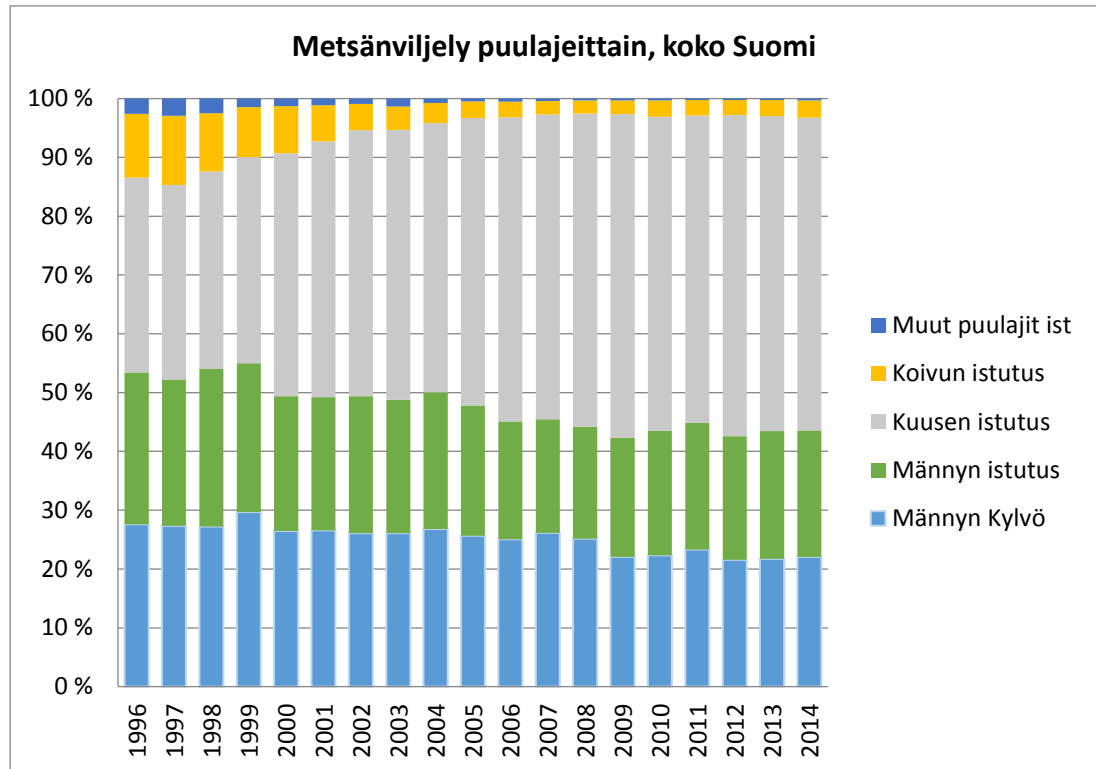
3.1.4.1 Uudistamisessa käytetyt puulajit

Metsälakiuudistuksen myötä kasvatettavan puulajin valinta tuli aiempaa vapaammaksi. Eri puulajeja saa kasvatkaa pääpuulajina kasvupaikan ravinteisuudesta ja maalajista riippumatta. Ainoastaan hieskoivun kasvatusta on rajoitettu siten, että se on sallittu pääpuulajina turvemailla, kangasmaiden soistuneissa osissa ja tiiviillä savi- tai hiesuvaltaisilla mailla.

Metsänhoidon suosituksissa on tarkemmin määritelty sopivimmat puulajit eri kasvupaikoille. Suositukset perustuvat puulajien luontaisiin kasvupaikkavaatimuksiin ja niissä otetaan huomioon esimerkiksi mahdolliset tuhoriskit.

Tilastot osoittavat kuusen istutuksen yleistyneen jo pitkään (kuva 9). Tähän voi olla useita selityksiä. Vielä 1990-luvun alkupuolella mäntyä saatettiin viljellä kohteille, jotka olisivat metsänhoidon suositusten mukaan soveltuneet paremmin kuusen kasvatukseen. Tähän vaikutti näkemys mäntytukista jatkossa saatavasta korkeasta hinnasta. Reheville maille viljeltyjen männiköiden puun laatu on kuitenkin usein varsin huono.

2000-luvulla on ollut havaintoja, että kuusta on suosittu metsänviljelyssä männylle soveltuvilla mailla hirvituhoriskin vuoksi. Kuusta on viljelty ainakin jossain määrin kohteille, jotka ovat kuusen kasvatukseen liian karuja ja joilla kuuset altistuvat kuivumiselle.

Kuva 9. Metsänviljelyssä käytetyt puulajit. Lähde: Luonnonvarakeskus.

Tilastoista ei voi havaita, että metsälain uudistumisella olisi ollut vaikutuksia puulajin valintaan. Haastattelujen mukaan mitään selkeitä muutoksia ei ole havaittu uudistamistavoissa tai puulajivalinnoissa. Valinnat tehdään maaperän ja muiden olosuhdetekijöiden perusteella noudattaen yleensä metsanhoidon suosituksia.

Kiinnostusta lisätä luontaisen uudistamisen määrää kustannusten alentamiseksi ei ole havaittu yleisesti. Haastateltujen mukaan valtaosalle metsänomistajista on tärkeää kohteelle valitun uudistamisketjun varmuus. Luontainen uudistaminen keskittyy edelleen pääosin karuille männyn kasvupaikoille, joilla se on kustannustehokas ja melko luotettava uudistustapa.

3.1.4.2 Metsänuudistamisen laatu

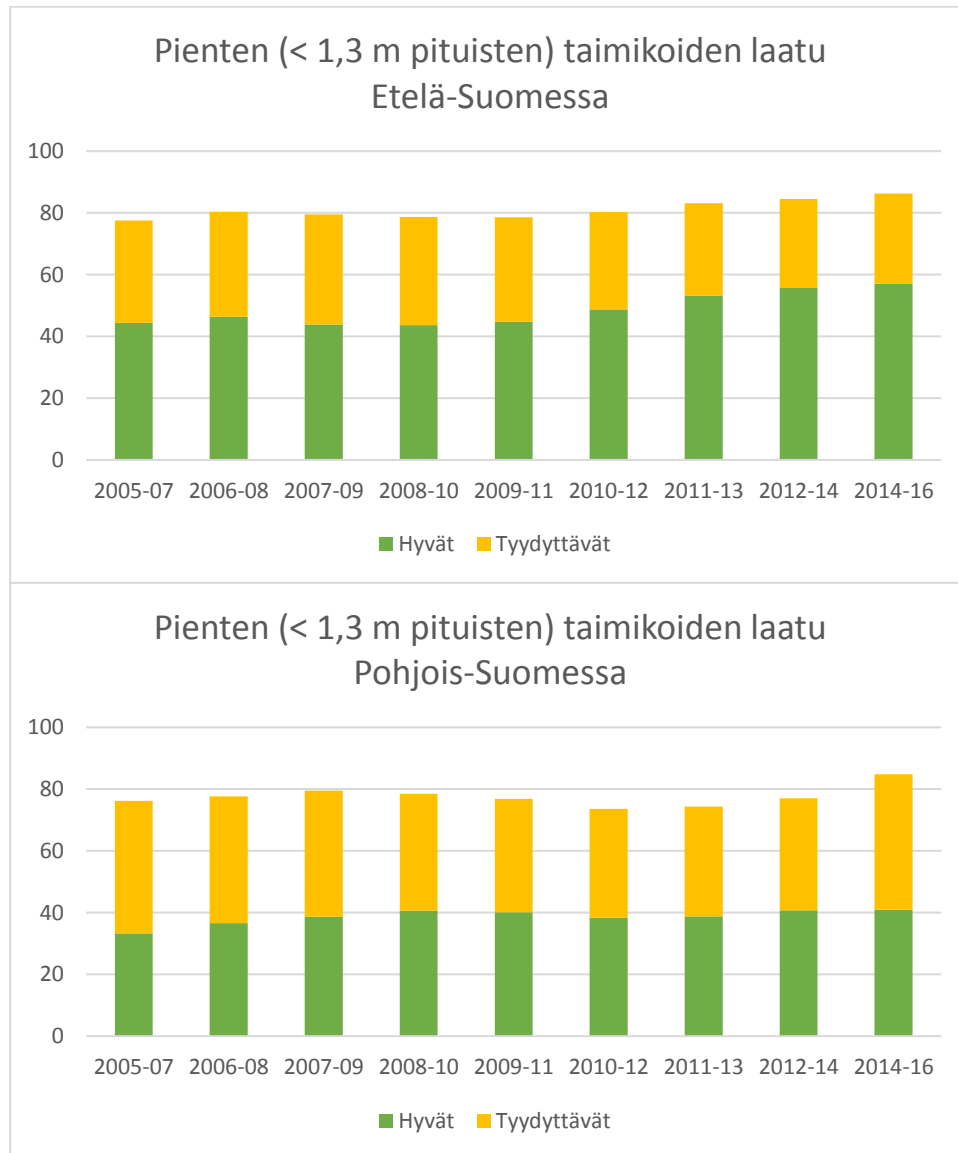
Metsänuudistamisen laatuun kuuluu keskeisimpänä uudistamisessa aikaansaadun puuston laatu. Jos taimikon laatu on epäonnistuneen uudistamisen tai hoitamattomuuden vuoksi huono, myöhemmin tehtävillä hoitotoimilla voidaan useimmiten korjata laatutappioita vain vähäisessä määrin. Laissa uudistamisen laadun minimitasoa määrittävät mm. kasvatuskelpoisten tainten vähimmäismäärä sekä velvoite poistaa kasvatettavaa puustoa haittaavat puut.

Metsänuudistamisen laatua seurataan valtakunnan metsien inventoinnissa. Valtakunnan metsien inventoinnin (VMI 12) perusteella metsänuudistamisen laatu on valtakunnan tasolla kehittynyt myönteisesti vuosina 2005–2016. Muutosta kuvaa se, että laadultaan hyvien, pienten (pituus alle 1,3 m) taimikoiden osuus on kasvanut (kuva 10a)⁵. On arvioitu,

⁵Saksa, T. 2015. Mikä on taimikonhoidon laadun taso. Esitys Suomen Metsätieteellisen Seuran Metsätieteenpäivässä 23.11.2015. <http://www.metsatieteellinenseura.fi/files/sms/MTP2015/MH-01-Saksa.pdf>

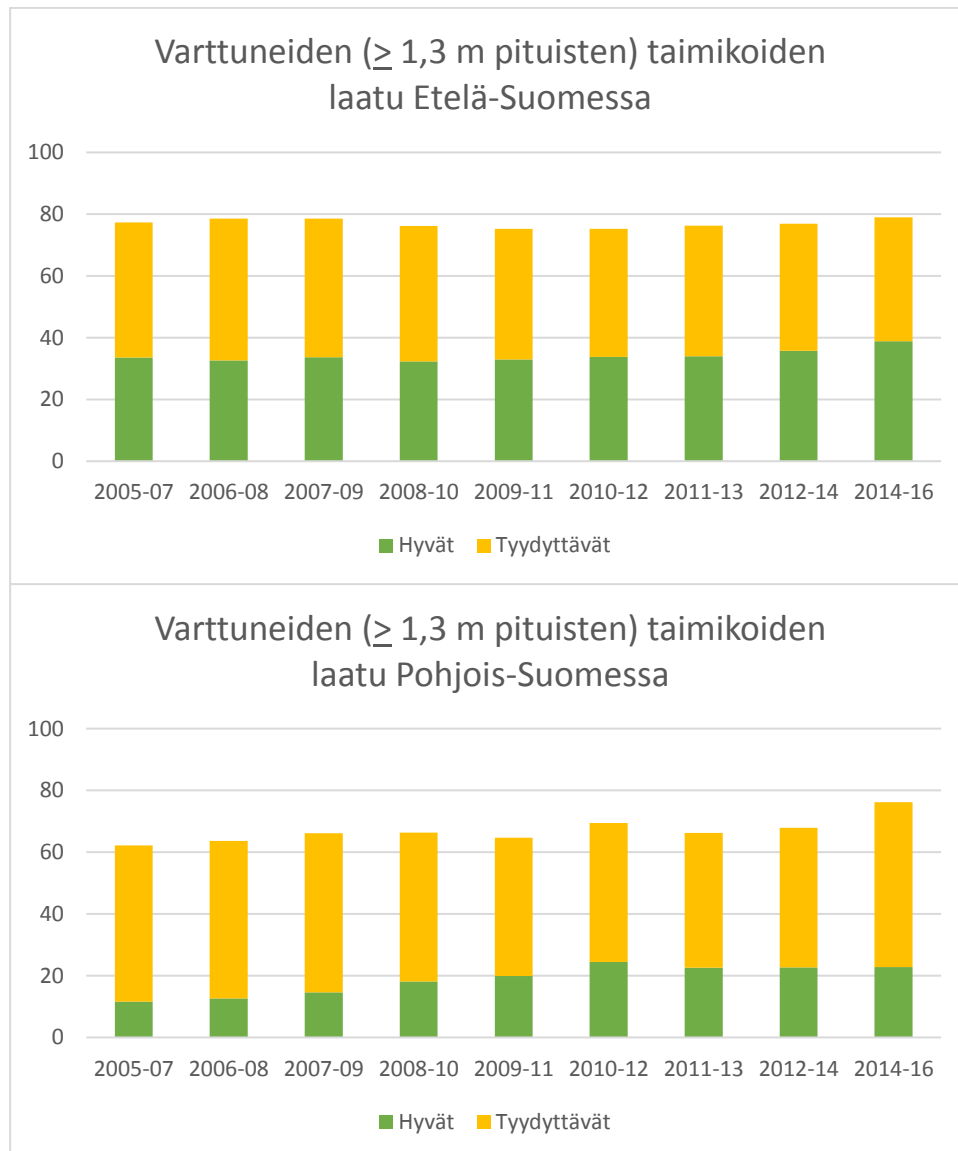
että tähän ovat vaikuttaneet kehittyneet maanmuokkausmenetelmät, parantunut muokkauksen ja viljelymateriaalin laatu sekä parempi kylvön ja luontaisen uudistamisen kohdevalinta. Pohjois-Suomessa laadun kehitys on ollut epätasaisempaa kuin Etelä-Suomessa. Luonnonolojen vaihtelu vaikuttaa yksittäisten vuosien tuloksiin. Viimeisimmällä jaksolla, 2014–2016, laatu on parantunut jonkin verran sekä Etelä- että Pohjois-Suomessa

Kuva 10a. Pienten taimikoiden laatu 2005–2016 valtakunnan metsien inventoinnin mukaan (VMI 12). Lähde: Luonnonvarakeskus.

Varttuneiden (keskipituus yli 1,3 m) taimikoiden laatu on Etelä-Suomessa pysynyt melko saman tasoisena vuosina 2005–2014 valtakunnan metsien inventoinnin (VMI 12) perusteella. Hyvien taimikoiden osuus on kasvanut lievästi. Pohjois-Suomessa hyvien taimikoiden osuus ei ole kasvanut kauden 2010–2012 jälkeen, mutta huonojen osuus on ollut aiempaa pienempi (Kuva 10b).

Huom. Kuva täydennetty Luonnonvarakeskuksen julkaisemattomalla aineistolla: Korhonen K. T., 2017.

Kuva 10b. Varttuneiden taimikoiden laatu 2004–2016 valtakunnan metsien inventoinnin mukaan (VMI 12). Lähde: Luonnonvarakeskus.

Haastattelujen mukaan metsänuudistamisen laatu on pääosin kohentunut aiemmasta. Esimerkiksi kohteelle sopivaan maanmuokkaukseen kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota ja työhön on käytettävissä asianmukaista kalustoa. Metsälain uudistumisella ei ole havaittavaa yhteyttä uudistamisen nopeuteen. Haastateltujen yleinen havainto on, että metsänomistajat pyrkivät nykyisin yleensä nopeaan metsänuudistamisketjuun, jolloin taimia haittaavan pintakasvillisuuden torjuntaa tarvitaan vähemmän.

Pieni osa metsänomistajista pyrkii välttämään uudistamiskustannuksia. Varsinaiset uudistamistyöt jäävät tällöin jopa kokonaan tekemättä ja luotetaan siihen, että luonto hoitaa uudistumisen ajan myötä. Haastatellut arvioivat yleisesti, ettei tällaisten metsänomistajien osuus ole muuttunut merkittävästi aiemmasta. Tässä yhteydessä mainittiin kuitenkin uutena ryhmänä sellaiset metsäsijoittajat, jotka panostavat muita vähemmän uudistamistyöhön.

Mahdolliset laiminlyönnit metsänuudistamisessa vaikuttavat pitkällä aikavälillä kielteisesti puuntuotantoon ja huonontavat siten puuhun perustuvan biotalouden kasvuedellytyksiä. Metsänuudistamisen toteutumista on syytä seurata aktiivisesti ja panostaa metsänomistajiin kohdistuvaan informaatio-ohjaukseen.

Yhteenveto: Metsänuudistamistyöt

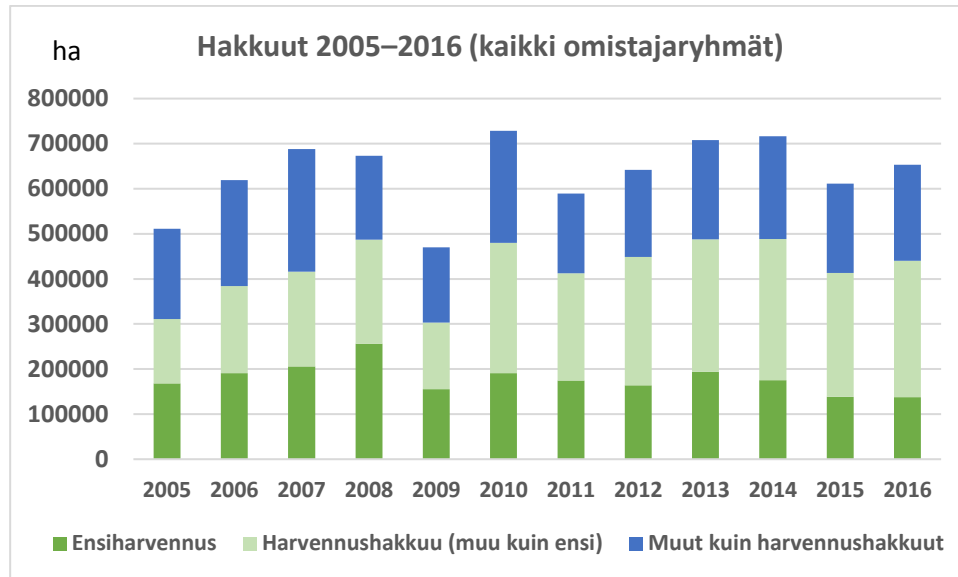
- Metsänuudistamisen taso ei ole kokonaisuudessaan laskenut uudistuksen jälkeen.
- Metsälakiuudistus on tuonut kaivattua joustoa. Toiminnassa noudatetaan kuitenkin pääsääntöisesti metsänhoidon suosituksia ja toimiviksi osoittautuneita menetelmiä.
 - o Käytetään yleensä kohteelle parhaiten sopivaa menetelmää ja puulajia
 - o Hirvituhoriskin vuoksi kuusta on kuitenkin viljelty kohteilla, jotka sopisivat paremmin männylle.
- Tilastojen ja eri toimijoiden näkemysten perusteella on epäilyksiä, että osa avohakkuualoista jää uudistamatta. Tilastointi ei kuitenkaan ole riittävän kattava ja luotettava johtopäätösten tekoon. Asiaa tulisi selvittää erillisin inventoinnein.
 - o Osa etenkin metsäsijoittajista saattaa hakea kustannussäästöjä jättämällä uudistamistyöt tietoisesti tekemättä.
- Puuhun perustuvan biotalouden kasvuedellytysten turvaamiseksi on tarpeen seurata metsänuudistumisen toteutumista ja panostaa informaatio-ohjaukseen.

3.2 Vaikutukset kasvatushakkuiden toteutukseen

3.2.1 Tasaikäisrakenteisen metsän kasvat

Metsänkasvatuksessa harvennuksilla turvataan hyvälaatuisen ja arvokkaan puuston kasvuedellytykset, tuotetaan puunmyyntituloja sekä parannetaan kasvatuksen taloudellista kannattavuutta. Puunmyyntitulojen määrään voidaan vaikuttaa sekä harvennustavalla että hakkuun voimakkuudella.

Vuosien 2005–2016 metsänkäyttöilmoitusten perusteella ensiharvennusten osuus harvennushakkuista on laskenut tasaisesti (kuva 11). Ensiharvennusten määrää on yleisesti pidetty jo aiemmin tarpeeseen nähden alhaisena. Harvennushakkuiden osuus koko hakkuupinta-alasta ei ole kuitenkaan juuri muuttunut, koska myöhempien harvennusten osuus on samaan aikaan kasvanut.

Kuva 11. Eri hakkuutapojen osuudet 2005–2016. Harvennushakkuisiin ei tässä sisälly ylimpuiden poisto. Lähde: Luonnonvarakeskus ja Suomen metsäkeskus.

Vuoden 2008 ensiharvennusten pinta-alaa nosti todennäköisesti yksityismetsänomistajien ensiharvennushakkuiden puunmyyntitulon väliaikainen verovapaus. Verottomuuden edellytyksenä oli, että puukauppa oli tehty 1.4.–31.8.2008 ja maksu saatu vuoden 2009 loppuun mennessä. Osittainen verovapaus kohdistui puolestaan yksityismetsänomistajien kaikkiin puukauppoihin, jotka oli tehty 1.4.2008–31.12.2010 ja maksu saatu vuoden 2011 loppuun mennessä.

Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että Suomen metsien keskimääräinen rakenne on painottumassa varttuneempiin kasvatusmetsiin. Tämä saattaa jossain määrin vähentää ensiharvennusten osuutta muihin harvennuksiin verrattuna. Aineisto ei kuitenkaan anna selkeää vastausta kysymykseen. Metsälakiuudistuksella ei todennäköisesti ole ollut vaikutusta kasvatus- ja uudistushakkuiden suhteeseen tai määrään.

3.2.1.1 Yläharvennus

Uudistetun metsälain mukaan harvennuksissa voidaan käyttää tasavertaisesti ala- ja yläharvennusta metsänomistajan tavoitteiden mukaisesti. Vaatimuksena on ainoastaan, että kasvatuskelpoisen puuston minimimäärä (pohja-pinta-ala, m²/ha) säilyy. Aiemmin laki ohjasi lähinnä alaharvennuksen käyttöön.

Yläharvennus on tasarakenteisen varttuneen metsikön harvennustapa, jossa pienempien puiden lisäksi poistetaan myös osin kookkaimpia ja taloudellisesti arvokkaimpia puita. Hakkuu tehdään erityisesti hyvälaatuisten lisävaltapuiden hyväksi ja se tasaa puuston pituus- ja läpimittajakauamaa. Yläharvennus lisää laadukkaan tukkipuun tuotosta ja pidentää metsikön kiertoaika.

Metsänhoidon suositusten mukaan yläharvennuksessa poistetaan puun koosta riippumatta vialliset, sairaat, teknisesti huonolaatuiset ja erityisen paksuokaiset sekä latvukseltaan huonot puut, ellei niitä jätetä säästöpuiksi. Lisäksi poistetaan 50–100 valtapuuta hehtaarilta. Kahdesta latvukseltaan yhtä hyvästä puusta poistetaan järeämpi.

Ylä- ja alaharvennusta on syytä soveltaa joustavasti myös hakkuukohteen sisällä, joten ”puhtaiden” yläharvennusten osuus ei vielä kerro menetelmän soveltamisen yleisyydestä kokonaisuudessaan. Näillä näkymin myöhemmät harvennukset on lähes aina kannattavinta tehdä yläharvennuksena, jos lähtökohtana on terve, hyvin hoidettu puusto.

Harvennustapaa ei tarvitse ilmoittaa metsänkäyttöilmoituksessa. Yläharvennusten määrästä on saatu tietoja suurilta puunhankkijoilta. Kasvatushakkuiden puumäärästä yläharvennusten osuus on näin saadun arvion mukaan noussut runsaasta kahdesta prosentista noin neljään prosenttiin ajanjaksona 2014–2016. Jos oletetaan osuuden olevan suunnilleen samaa tasoa pinta-aloista, merkitsi tämä vuotuisena hakkuualana noin 17 000 hehtaaria vuonna 2016. Määrä on jo merkittävä. Koska aineisto on suppea, luvut ovat ainoastaan suuntaa-antavia.

Haastateltujen mukaan yläharvennusten osuus on kasvanut. Sen sijaan osuuden suuruudesta on erilaisia näkemyksiä. Valtaosan näkemyksen mukaan käyttö on edelleen varsin niukkaa. Osa ammattilaisista luottaa edelleen perinteiseen alaharvennukseen kaikissa kasvatushakkuissa. Metsänhoidon suosituksen pohjalta arvoituna yläharvennuksen käyttöä olisi mahdollista lisätä merkittävästi nykyisestä.

Eräät toimijat ovat määritelleet yläharvennuksen toisella tavalla kuin metsänhoidon suosituksissa. Tällöin yläharvennusta pidetään peitteisen, jatkuvan kasvatuksen metsätalouden menetelmä. Sen sijaan metsänhoidon suosituksissa yläharvennukset ovat lähtökohtaisesti hoidetun, tasaikäisrakenteisen puuston käsittelymenetelmä. Suositusten näkökulmasta jatkuvaan kasvatukseen tähtäävät yläharvennukset ovat poimintahakkuita.

Lainsäädäntö ei edellytä tekemään eroa ylä- ja alaharvennuksen välillä. Tämän vuoksi harvennustapaa ei kysytä metsänkäyttöilmoituksessa eikä se näin ollen myöskään kirjaudu tilastoihin. Käytännössä harvennustavan ilmoittaminen olisi usein vaikeaa, koska harvennustapaa on tarkoituksenmukaista säätää joustavasti hakkuualalla.

Tilastoinnin kannalta ongelma syntyy, jos metsänkäyttöilmoitukseen kirjataan peitteisen metsätalouden hakkuutavaksi harvennushakkuu ja lisämääreeksi yläharvennus. Tällöin tilaston osoittama eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatukseen tähtäävien hakkuiden määrä on todellista pienempi.

Metsäkäyttöilmoituksen täyttöohjeessa olisi syytä korostaa, että hakkuut tulisi em. määritelmäeroista huolimatta kirjata poiminta- ja pienaukkohakkuiksi, jos hakkuun jälkeen tavoitellaan jatkuvaa kasvatusta, jossa ei tehdä varsinaisia uudistushakkuita. Lainsäädäntö ei aseta rajoituksia kasvatustavan myöhemmälle muuttamiselle.

3.2.2 Eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatusta

Poiminta- ja pienaukkohakkuiden sisällyttäminen kasvatushakkuihin on merkittävä muutos metsälaissa. Ennen metsälain uudistamista poiminta- ja pienaukkohakkuut olivat mahdollisia vain erikseen perusteltuina, jolloin perusteena ovat olleet lähinnä luonnonhoitolliset tavoitteet. Tällaisten hakkuiden osuus kaikista hakkuista oli marginaalinen. Lainsäädännössä eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuut luetaan kasvatushakkuihin.

Poiminta- ja pienaukkohakkuut ovat eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuutapoja, joilla ylläpidetään ja kehitetään metsän eri-ikäisrakennetta. Alue pidetään jatkuvasti puustoisena

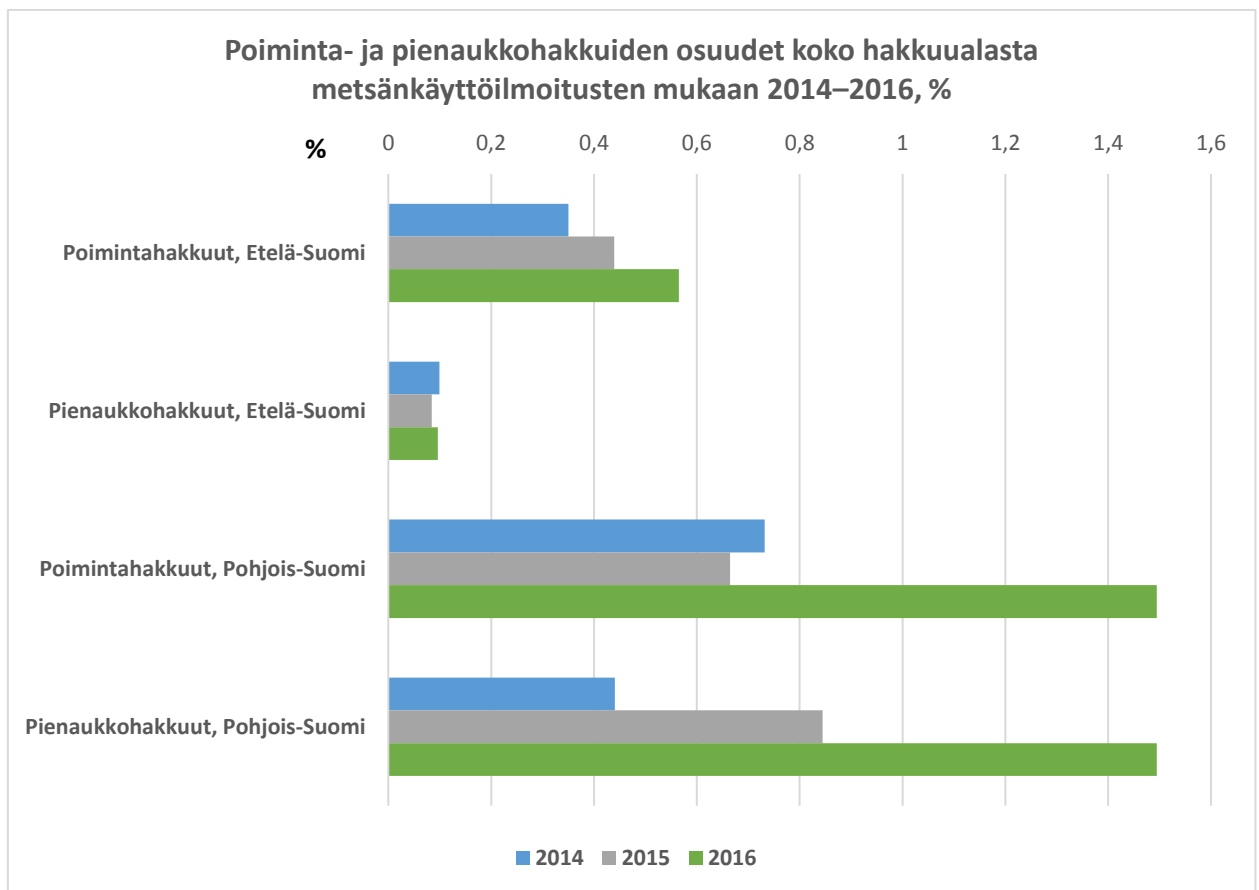

eikä kasvatukseen kuulu varsinaista uudistushakkuuta. Tällaista menettelyä nimitetään myös jatkuvaksi kasvatukseksi.

Poimintahakkuussa pyritään edistämään metsän luontaista uudistumista poistamalla metsikön suurempia puita, tekemällä tilaa pienemmille elinvoimaisille puille sekä lisäämällä kasvutilaa kenttäkerroksessa uusien taimien syntymiseksi.

Pienaukkohakkuussa metsään hakataan pieniä luontaisesti taimettuvia aukkoja. Seuraavissa hakkuissa pienaukkoja voidaan laajentaa ja tehdä uusia aukkoja. Lisäksi pienaukkoja tehdään tarvittaessa poimintahakkuin käsiteltäville aloille, jotta valopuulajit, mänty ja koivu, uudistuvat paremmin.

Pohjois-Suomessa on Etelä-Suomea runsaammin kohteita, joihin metsänhoidon suositusten mukaan soveltuu metsän kasvatusta eri-ikäisrakenteisena. Suomen metsäkeskuksen vastaanottamien, vuosien 2014–2016 metsänkäyttöilmoitusten mukaan poiminta ja pienaukkohakkuut ovatkin Pohjois-Suomessa selvästi muuta maata yleisempiä (kuva 12).

Kuva 12. Metsänkäyttöilmoituksissa esitetyt eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuut 2014–2016. Lähde: Suomen metsäkeskus.

Kasvatushakkuiden puumäärästä poimintahakkuiden osuus on 2014–2016 noussut suurimpien puunhankkijoiden tilastoimien lukujen mukaan noin 0,2 prosentista 0,5 prosenttiin. Pienaukkohakkuiden osuus on vastaavasti noussut alle 0,03 prosentista 0,2 prosenttiin. Kasvu on selvää, mutta määrät ovat edelleen marginaalisia.

Eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuiden osuus kasvatushakkuiden pinta-aloista on saatujen lukujen perusteella samaa tasoa kuin puumääristä. Edellä esitetyt luvut ovat ainoastaan suuntaa-antavia, koska aineisto on suppea eikä eri yritysten oma tilastointi ole yhdenmukaista.

Haastateltujen näkemykset tukevat sitä, että eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatukseen tähtäävien hakkuiden määrä on varsin vähäinen. Tähän on haastattelujen perusteella monia syitä. Läheskään kaikki metsäammattilaiset eivät ole erityisen halukkaita tarjoamaan poiminta- tai pienaukkohakkuita, koska useimpien käytännön kokemukset ovat niukat. Poikkeuksen kokemusten osalta muodostavat mm. eräät turvemaiden kohteet, jotka on jo aiemmin todettu soveliaiksi jatkuvaan kasvatukseen.

Monet metsäammattilaiset tuovat vaihtoehtoisia hakkuutapoja esille ilmeisesti vain silloin, kun metsänomistaja kysyy niistä. Toisaalta metsänomistajatkään eivät usein tuo esille kiinnostustaan eri hakkuutapoihin puukauppaa tehtäessä. Osa metsäpalveluyrittäjistä tarjoaa palveluja eri-ikäisrakenteiseen metsään ja siten haastattelujen perusteella voidaan olettaa eri-ikäistaloudesta kiinnostuneiden metsänomistajien valitsevan näiden yritysten palveluja.

Suomen WWF teetti maaliskuussa 2017 tutkimuksen⁶, jossa kartoitettiin, millaista neuvontaa metsänomistajat kokevat saaneensa metsäalan ammattilaisilta. Kyselyyn vastasi yli 1 000 metsänomistajaa. Tulosten mukaan 76 % vastaajista koki saaneensa riittävästi tietoa erilaisista metsänhoidon vaihtoehtoista. Vastaajista 44 %:lta metsäammattilainen ei kuitenkaan ollut kysynyt, millaisia tavoitteita ja päämääriä metsänomistajalla on oman metsänsä suhteen.

PTT:n tuoreen metsänomistajatutkimuksen⁷ mukaan yli puolet ”hiljaisista metsänomistajista” piti avohakkuiden välttämistä tärkeänä syynä siihen, ettei myy puuta. Metsätaloudellisella hiljaisuudella tarkoitettiin ko. tutkimuksessa sitä, ettei metsänomistaja ole tehnyt hakkuita edeltävää metsänsäilytysilmoitusta tai hakenut Kemera-tukea edelliseen kymmeneen vuoteen. On ilmeistä, että nämä hiljaiset metsänomistajat eivät ole juuri yhteydessä metsäammattilaisiin, jolloin tällaisten metsänomistajien toiveet metsänsäilytystavoista eivät saa huomiota.

MTK:n tilaamaan Metsätutka-kyselyyn haastateltiin puhelimitse 554:ää metsänomistajaa maaliskuussa 2017⁸. Metsänomistajien antamien vastausten mukaan metsälain uudistus on vaikuttanut metsänomistajien tapaan hoitaa metsänsä noin kolmanneksella vastaajista. Eniten ovat kiinnostaneet ”jatkuva kasvatus ja poimintahakkuut”. Uusia metsänsäilytystapoja ovat kokeilleet innokkaimmin alle 45-vuotiaat metsänomistajat. Vastanneiden metsänomistajien mukaan suurin este uusien metsänsäilytysmuotojen käyttöön on, ettei tilalla ole soveltuvia kohteita.

⁶ Tutkimus: Metsänomistajille ei kerrota vaihtoehtoisista metsänhoitotavoista – avohakkuut yhä normi. 2017. Verkkoartikkeli 29.3.2017. <https://wwf.fi/wwf-suomi/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/Tutkimus--metsanomistajille-ei-kerrota-vaihtoehtoisista-metsanhoitotavoista---avohakkuut-ya-normi-3137.a>

⁷ Haltia, E., Rämö, A.-K., Pynnönen, S., Valonen, M. ja Horne, P. 2017. Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? – Metsänomistajien aktiivisuus ja siihen vaikuttaminen. PTT raportteja 255. <http://www.ptt.fi/media/raportti255.pdf>

⁸ Metsänomistajat ovat entistä kiinnostuneempia luonnon- ja maisemanhoidosta metsätaloudessaan. 2017. Verkkoartikkeli 24.3.2017. <http://www.mhy.fi/uutinen/metsanomistajat-ovat-entista-kiinnostuneempia-luonnon-ja-maisemanhoidosta-metsataloudessaan>

Useimmat haastatelluista metsäammattilaisista näkevät merkittävänä esteenä poiminta- ja pienaukkohakkuiden yleistymiselle menetelmiin liittyvät käytännön tekijät. Erityisesti kiinnitettiin huomiota siihen, että laadukas korjuu on tavanomaista vaikeampaa ja korjuukustannukset voivat nousta korkeiksi. Tämä taas näkyy puusta maksettavassa hinnassa etenkin, jos sitä verrataan päätehakkuuleimikoiden puun hintoihin.

3.2.3 Puunkorjuun laatu

Uudistetun metsälain 6 § edellyttää, että puunkorjuu on toteutettava niin, että vältetään käsittelyalueelle kasvamaan jätettävän ja käsittelyalueen ulkopuolella kasvavan puuston vaurioitumista. Lisäksi on vältettävä aiheuttamasta puuston kasvuolosuhteita heikentäviä maastovaurioita.

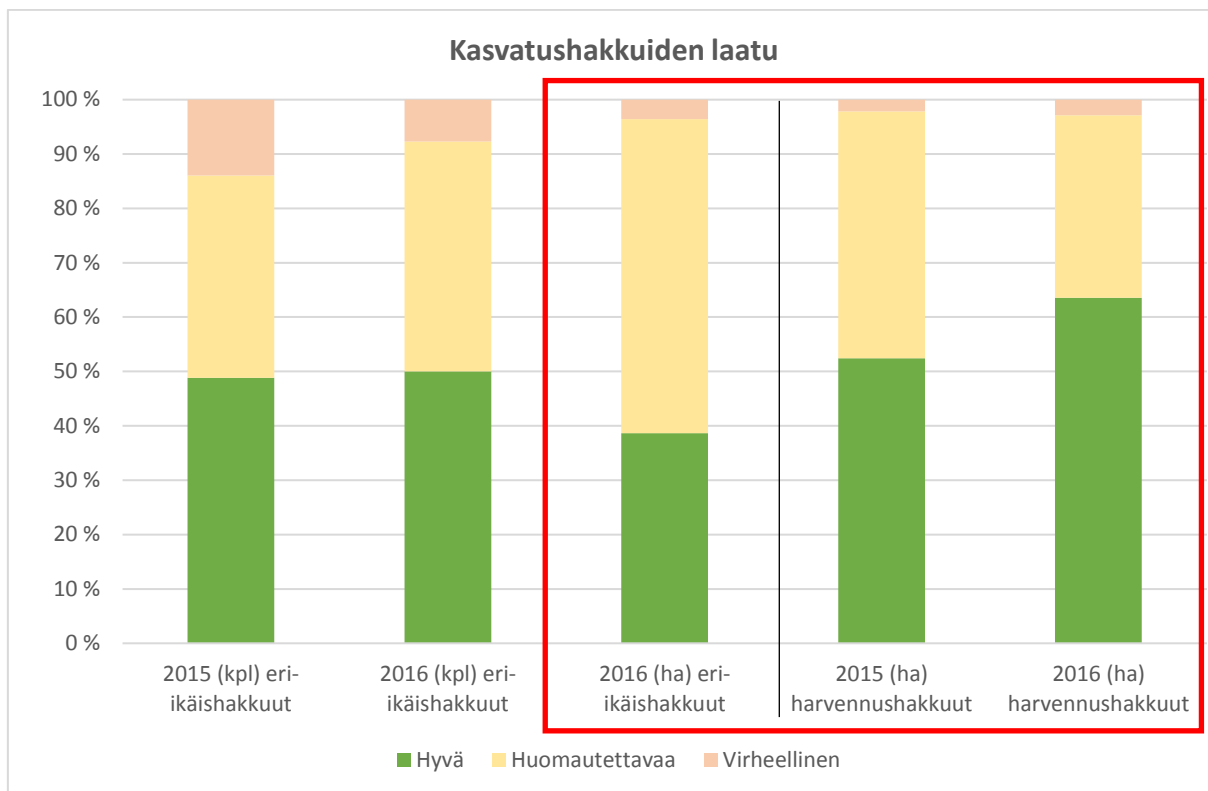
Valtioneuvoston asetuksella⁹ säädetään tarkemmin siitä, milloin puu katsotaan vaurioituneeksi, vaurioituneiden puiden määrästä ja maastovaurioista. Käytännössä eri toimijoiden hakkuiden laatukriteerit ovat olleet vähintään lain tasoisia jo ennen metsälainmuutosta ja ko. uutta asetusta.

Suomen metsäkeskus vastaa kasvatushakkuiden laadun tarkastuksesta. Eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuiden korjuujälkeä tarkastettiin ensimmäisen kerran vuonna 2014. Ko. vuoden tiedot eivät ole vertailtavissa myöhempiin vuosiin, koska metsäkeskuksen tarkastustoiminnan tietojärjestelmässä ei ollut vielä tuolloin mahdollista erotella eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuista muista kasvatushakkuista.

Tuloksia tarkasteltaessa on otettava huomioon, että tarkastuskohteita on vähän. Vuonna 2016 tarkastettiin 206 harvennushakkuukohdetta ja 26 eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuukohdetta. Yksittäisten kohteiden painoarvo on tämän vuoksi suuri, eikä esimerkiksi mahdollisten maantieteellisten erojen tarkastelu ole näin suppean aineiston pohjalta mielekästä.

Eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuun tilastoinnissa on ollut horjuvuutta pinta-alatietojen huomioon ottamisessa. Vuoden 2016 pinta-alaperusteiset (ha) tarkastustulosten luvut ovat vertailukelpoisimmat eri hakkuutapojen osalta. Metsäkeskuksen vuosien 2015–2016 tarkastustulosten perusteella eri-ikäisrakenteisen metsän korjuujäljen laadussa on hieman enemmän parantamisen varaa kuin muissa kasvatushakkuissa (kuva 13).

⁹ Valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä 1308/2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131308>

Kuva 13. Kasvatushakkuiden laatu 2015–2016. Osuudet tarkastettujen hakkuukohteiden lukumäärästä (kpl) ja/tai pinta-alasta (ha). Lähde: Suomen metsäkeskus.

Laadun arvioinnissa ”virheelliseksi” todetuissa kohteissa on jääneen puuston pohjapinta-ala (m^2/ha) alittanut metsälain vaatimuksen. Kohteissa, joissa on ”huomautettavaa”, puustovaurioiden määrä on ollut liian suuri.

”Huomautettavaa”-kohteiden yleisyys eri-ikäiskasvatukseen tähtäävissä hakkuissa johtuu suureksi osaksi siitä, että poiminta- ja pienaukkohakkuut ovat monissa tapauksissa hakkuita tekeville uusia menetelmiä, joiden sujuva käyttö edellyttää kokemusta. Erityisesti poimintahakkuussa puuston vaurioitumisriski saattaa olla muutoinkin tavanomaista harvennushakkuuta suurempi.

Yhteenveto: Kasvatushakkuut

- Kasvatushakkuiden määrä tai toteutuksen laatu ei ole juuri muuttunut.
- Metsälakiuudistus on tuonut kaivattua joustoa hakkuutavan valintaan.
 - o Yläharvennusta on käytetty yleisesti ottaen varsin niukasti. Sitä olisi todennäköisesti mahdollista soveltaa taloudellisesti kannattavasti nykyistä useammalla kohteella.
 - o Poiminta- ja pienaukkohakkuiden käyttö on kokonaisuudessa marginaalista. Yksittäiselle metsänomistajalle niillä voi olla iso merkitys.
 - o Uudet, vaihtoehtoiset hakkuutavat ovat lisänneet avohakkuuta viroksuvien metsänomistajien halukkuutta hakkuisiin. Useimpien toimijoiden osalta näin kertyneet puumäärät ovat kuitenkin vielä marginaalisia.
- Metsäammattilaiset tuntevat vaihtoehtoiset metsänkäsittelytavat, mutta niitä tarjotaan ratkaisuna yleensä vain erityistapauksissa.
 - o Käytännön kokemukset ovat keskimäärin vähäisiä. Poikkeuksena ovat henkilöt yrityksissä, jotka pyrkivät palvelemaan erityisesti jatkuvaa kasvatusta suosivia metsänomistajia.
- Kiinnostus jatkuvan kasvatuksen menetelmiä kohtaan ei ole muuttunut kysynnäksi siinä määrin kuin metsälakia uudistettaessa oletettiin.
 - o Muutos toimintatavoissa on kaiken kaikkiaan hidasta ja uudistuksesta on kulunut siihen nähden vasta hyvin lyhyt aika.
 - o Metsälakiuudistuksen perusteellisen arvioinnin ajankohdaksi sopisi vuosi 2020, jolloin on mahdollista tarkastella muutoksia kuuden vuoden ajalta.

3.3 Vaikutukset luonnonhoitoon

3.3.1 Metsälain 10 §:n kohteet

Keskeinen osa metsälakia ovat 10 §:ssä määritellyt elinympäristöt, joiden ominaispiirteitä ei saa muuttaa metsänkäsittelyssä. Metsälain uudistuksessa tuli uusia elinympäristöjä suojelun piiriin. Niitä ovat lähde-, metsäkorte ja muurainkorvet sekä letot myös Pohjois-Suomessa. Laissa määritellään aiempaa ehdottomammin, että erityisen tärkeät elinympäristöt ovat pienialaisia tai metsätaloudellisesti vähämerkityksellisiä.

Aiemmasta poiketen laissa sallitaan puron ylitys tai puutavaran kuljetus myös lumettomana tai roudattomana aikana, jos toimenpiteissä noudatetaan erityistä varovaisuutta eikä vaaranneta ominaispiirteiden säilyttämistä. Suoelinympäristöissä ja lehtolaikeissa puunkorjuu sallitaan kuitenkin ainoastaan maan ollessa jäässä.

Suomen metsäkeskus on määritellyt ohjeessaan 10 §:n erityisen tärkeiden elinympäristöjen pienialaisuuden. Pienialaiseksi määrittely on vaikuttanut joissakin tapauksissa siten, että aiempaa useampi kohde on jäänyt käsittelyrajoitteiden ja ympäristötuen ulkopuolelle. Kokemusten mukaan vaikutus on ollut merkittävä erityisesti Pohjois-Pohjanmaan alueella etenkin puronvarsielinympäristöissä. Lain perusteluista ilmenee, ettei ko. määrittelyllä ole

ollut tarkoitus muuttaa aiempaa käytäntöä. Suurialaiset kohteet ovat puolestaan olleet aiemminkin pääsääntöisesti taloudellisesti vähämerkityksisiä kuten vähätuottoisia soita.

Metsälain 11 §:ssä on määritelty, että metsänomistaja voi poikkeusluvalla käsitellä 10 §:n kohteita, jos velvoitteista tai rajoitteista aiheutuu laissa määritelty vähäistä suurempi taloudellinen haitta. Näiden poikkeuslupien määrä on vähentynyt olennaisesti vuonna 2016. Poikkeuslupakäytännön muutokset eivät kuitenkaan näkyneet vielä vuonna 2014 (taulukko 1).

Poikkeuslupien vähentyminen johtunee pääasiassa kahdesta lakimuutoksesta. 1) Poikkeuslupaa ei enää tarvita myrskytuhopuiden poistamiseksi silloin, kun poistamisvelvollisuus perustuu metsätuholakiin. Tällöin riittää pelkkä metsänkäyttöilmoitus. 2) Erityisen tärkeissä elinympäristöissä sallitaan puutavaran kuljetus ja puron ylitys luvun alussa esitetyn edellytyksin, jolloin toimenpiteisiin ei enää tarvita poikkeuslupaa.

Taulukko 1. Metsälain 11 §:n mukaiset, myönnetyt poikkeusluvut. Tietoja ei ole saatavissa vuodelta 2015. Lähde: Suomen metsäkeskus.

	2010	2011	2012	2013	2014	2016
ML 11 § poikkeuslupia myönnettiin, kpl	131	66	129	104	86	9

Suomen metsäkeskuksen luontolaatu-arviointien mukaan täysin ennallaan tai lähes ennallaan säilyneiden metsälakikohteiden yhteenlaskettu osuus on pysynyt viime vuodet kutakuinkin ennallaan (taulukko 2).

Vuotuisten tarkastusten määrä on varsin pieni, kun otetaan huomioon, että Suomen metsäkeskuksen luokittelu sisältää 13 kohdetyyppiä. Tämän vuoksi tuloksia ei ole syytä tulkita täsmällisesti tilanteesta kertovina vaan ainoastaan suuntaa-antavina.

Taulukko 2. Metsälain 10 §:n kohteiden ominaispiirteiden säilyminen metsänkäsittelyssä. Lähde: Suomen metsäkeskus.

	2013	2014	2015	2016
Kohteita tarkastuksissa, kpl	214	131	129	118
Täysin ennallaan, %	86	85	86	92
Lähes ennallaan, %	10	10	11	4
Muuttunut osittain, %	3	4	1	3
Muuttunut kokonaan, %	2	2	1	1

Luontolaatu-arvioinneissa ei oteta kantaa siihen, ovatko 10 §:n kohteiden tai niillä sallittujen toimenpiteiden määrittelyt lainsäädännössä asianmukaisia. Esimerkiksi edellä esitetty kohteiden pienialaiseksi määrittely herätti kritiikkiä erityisesti lakiuudistuksen valmisteluvaiheessa.

Haastattelujen mukaan metsälakikohteiden huomioimisessa ei ole viime aikoina tapahtunut muutoksia. Metsälain 10 §:ään tulleet muutokset koulutettiin metsäammattilaisille varsin kattavasti. Lakiuudistuksen tuomia muutoksia kohteisiin pidettiin varsin pieninä.

Yleisnäkemyks oli, että metsäammattilaiset ovat harjaantuneet metsälakikohteiden huomioon ottamiseen. Myös valtaosa metsäomistajista ymmärtää ja hyväksyy metsälain 10 §:n tarkoituksen, vaikka heidän tietonsa kohteisiin liittyvistä yksityiskohdista ovat yleensä niukat.

3.3.2 Luonnonhoidon laatu

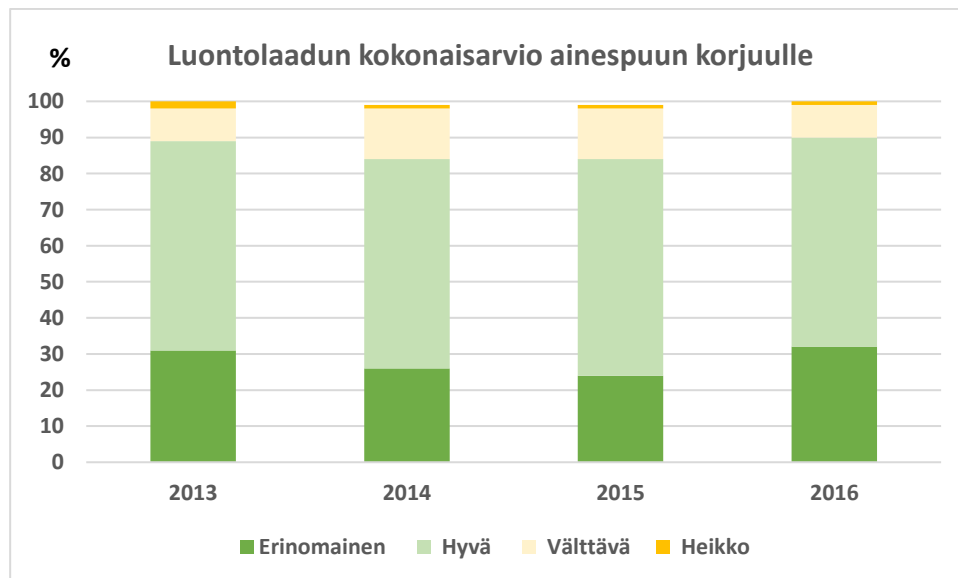
Suomen metsäkeskus arvioi vuosittain luontolaadun tarkastuksilla luonnon huomioimisen onnistumista yksityismetsien metsänhoito- ja hakkuukohteilla.¹⁰ Vuosien 2013–2016 tilastojen mukaa luonnonhoidon laatu puunkorjuukohteissa olisi ollut hieman huonompi vuosina 2014 ja 2015 kuin edeltäneenä ja seuranneena vuonna. Luonnonhoidon laatua arvioidaan metsänhoidon suosituksiin¹¹ perustuvilla kriteereillä.

Koska tarkastusaineisto on varsin pieni (taulukko 3), vuotuiset erot johtuvat mahdollisesti satunnaisvaihtelusta. Maastotarkastusten toteutuksesta on kerrottu tarkemmin metsäkeskuksen julkaisemassa maastotarkastusohjeessa¹².

Taulukko 3. Suomen metsäkeskuksen luontolaadun tarkastuksissa olleiden leimikoiden lukumäärä. Lähde: Luontolaadun tarkastusraportit, Suomen metsäkeskus.

Vuosi	2013	2014	2015	2016
Tarkastettuja leimikoita, kpl	723	369	362	343

Arvioinnin mukaan erinomaisen tai hyvän luontolaadun on saavuttanut ainespuun korjuun osalta 84–90 % tarkastetuista leimikoista (kuva 14).

¹⁰ Yksityismetsien luonnonhoito. 2017. Suomen metsäkeskus. <https://www.metsakeskus.fi/yksityismetsien-luonnonhoito>

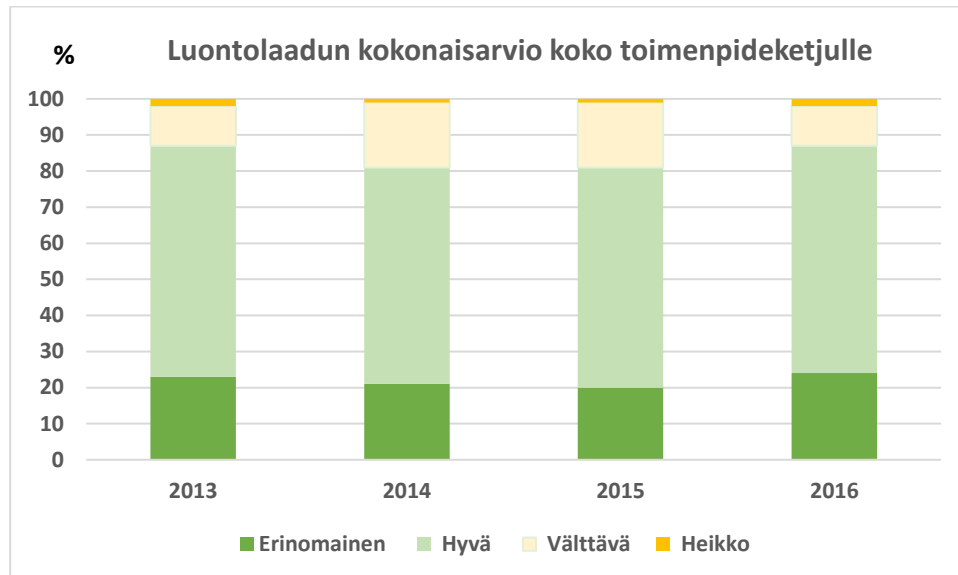
¹¹ Metsänhoidon suositukset. 2017. Tapio Oy. <http://www.metsanhoitosuositukset.fi/>

¹² Maastotarkastusohje. 2016. Metsäkeskus 3.5.2016. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/smk-maasto-tarkastusohje-2016.pdf>

Kuva 14. Tarkastettujen leimikoiden luontolaatu puunkorjuun osalta. Lähde: Luontolaadun tarkastusraportit, Suomen metsäkeskus.

Koko toimenpideketjun osalta erinomaisen tai hyvän laadun on saavuttanut 81–87 % tarkastetuista leimikoista (kuva 15). Erinomainen laatu edellyttää metsänhoidon suosituksissa esitetyn tavoiteltavan tason toteutumista kaikilta osin. Pelkästään metsälain vaatimusten täyttäminen ei riitä siihen.

Kuva 15. Tarkastettujen leimikoiden luontolaatu koko toimenpideketjun osalta. Lähde: Luontolaadun tarkastusraportit, Suomen metsäkeskus

Laatu muodostuu metsissä tehtävien toimenpiteiden huolellisesta suunnittelusta ja toteutuksesta. Luonnonhoidon laatuun metsälain uudistumisella siten ole suoria vaikutuksia.

Yhteenveto: Luonnonhoito

- Luonnonhoidon käytännöissä ei ole tapahtunut muutoksia metsälakiuudistuksen myötä. Vaikutuksia on sen sijaan ollut metsäsertifiointin tuomilla vaatimuksilla.
- Erityisen tärkeiltä elinympäristöiltä edellytetty pienialaisuus on vähentänyt joillakin alueilla suojelun piirissä olevien, ympäristökikelpoisten kohteiden määrää.
- Metsälain 10 §:n kohteiden huomioon ottaminen on omaksuttu jo ennen metsälakiuudistusta eri toimijoiden metsätalouden toimenpiteiden suunnittelun ja toteutuksen käytäntöihin. Uudistuksen tuomat muutokset ovat olleet toimijoiden kannalta vähäisiä ja niiden sisällöstä on yleensä saatu koulutusta.

3.4 Muita vaikutuksia

Haastatellut painottivat usein, että käsittelyvaihtoehtojen lisääntymisellä metsätaloudessa on ollut positiivinen vaikutus yleiseen asenneilmapiiiriin. Itse metsälakiuudistus ei ole haastateltujen yleisen näkemyksen mukaan tuonut selviä muutoksia metsänhoidon ja hakkuiden määriin. Eri organisaatiot ovat kuitenkin toteuttaneet aktiivisia markkinointi- ja muita toimia, joilla on saatu lisättyä työmääriä.

3.4.1 Taimikon varhaishoito ja taimikonhoito

Uudistamisvelvoitteen täyttymisen edellytyksenä oleva taimikon keskipituus muuttui (ks. luku 3.1.4). Aiemman 1,3 metrin sijasta vaaditaan taimikolta 0,5 metrin keskipituus. Arvioiden mukaan tällä ei suoraan ole ollut vaikutusta taimikonhoidon määrään tai laatuun.

Haastattelujen mukaan varhaisperkauksen määrää on lisännyt kestävä metsätalouden rahoitusta koskevan lainsäädännön muutos, jossa myös varhaisperkaus tuli tuen piiriin. Muutoksen arvioitiin edistäneen huomattavasti taimikonhoidon tarkoituksenmukaista ajoitusta ja toteutusta. Merkittäväksi ongelmaksi koetaan kuitenkin Kemera-rahoituksen viimeaikainen epävarmuus.

3.4.2 Puukauppa

Haastattelujen perusteella metsälakiuudistuksen vaikutus puukauppoihin on ollut pieni. On kuitenkin merkille pantavaa, että useat haastatelluista ovat todenneet muutosten aktivoineen muun muassa metsänomistajia, jotka ovat halunneet välttää avohakkuita tai muita jaksollisen metsänkasvatuksen menetelmiä (ks. luku 3.2.2). Haastattelujen mukaan puuta ostavat yritykset ovat päivittäneet puukauppasopimukset ja lisänneet sopimuksiin uudet hakkuuvaihtoehdot.

3.4.3 Muita näkökohtia

Haastatteluissa nousi esille myös, että metsälakiuudistuksessa tullutta leimikkosuunnittelijan vastuun tarkennusta pidetään tarkoituksenmukaisena. Se ei ole tuonut juuri muutoksia käytännön toimintatapoihin, mutta muutoksen on koettu selkeyttäneen vastuuta.

Monet haastatelluista kokivat, että yläharvennuksesta ja eri-ikäisrakenteisen metsän hakkuista tarvitaan edelleen lisää koulutusta ja tutkimustietoa. Toisaalta useilla palveluntarjoajilla on kokemus, että heillä on kykyä toteuttaa näitä vaihtoehtoja metsänkäsittelyyn, mutta niiden kysyntä on ollut ennakoitua laimeampaa.

Suurimmat vaikutukset ovat haastatteluiden perusteella syntyneet yleiseen ilmapiiiriin metsätaloudessa. Metsälakiuudistus on koettu yleisesti ottaen erittäin myönteiseksi. Joustavuus ja tarjottavissa olevien metsänkäsittelyn vaihtoehtojen lisääntyminen on koettu metsätalouden imagoa parantavina tekijöinä.

Metsälakiuudistuksen perusteellisen evaluoinnin ajankohdaksi sopisi vuosi 2020, jolloin on mahdollista tarkastella muutoksia kuuden vuoden ajalta. Luotettavan seurantatiedon saamiseksi on tärkeää varmistaa resurssit, joilla toteutetaan Suomen metsäkeskuksen maastotarkastukset sekä Luonnonvarakeskuksen eri inventoinnit ja tilastointi.

Yhteenveto

Taimikon varhaishoito ja taimikonhoito

- Metsälakiuudistuksen ei arvioitu vaikuttaneen suoraan hoitotyön määrään tai laatuun. Kemera-lainsäädännön muutos on edistänyt tarkoituksenmukaista taimikonhoitoa.

Puukauppa

- Metsälakiuudistuksella ei ole ollut useimmissa tapauksissa käytännössä vaikutuksia puukauppaan.
- Eri-ikäisrakenteisena kasvattaminen on lisännyt kiinnostusta hakkuisiin erityisesti silloin, kun metsänomistaja on halunnut välttää avohakkuita. Tällaisten tapausten määrä on jäänyt kokonaisuudessaan melko vähäiseksi.

Muita näkökohtia

- Lakiuudistuksen tuoma mahdollisuus monipuolisempaan metsien hoitoon- ja käyttöön on ollut myönteistä metsätalouden ilmapiirille ja alan imagolle.
- Metsätalouden toimenpiteitä koskevan luotettavan seurantatiedon saaminen on varmistettava.

Lähteet

- Haltia, E., Rämö, A-K., Pynnönen, S., Valonen, M. ja Horne, P. 2017. Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä? – Metsänomistajien aktiivisuus ja siihen vaikuttaminen. PTT raportteja 255. <http://www.ptt.fi/media/raportti255.pdf>
- Kostamo, J., Koistinen, A., Puntila, P. ja Valkonen, S. 2012. Metsälainmuutosehdotuksen (17.8.2012) vaikutusten arviointi. Raportti. Metsäntutkimuslaitos, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio ja Suomen ympäristökeskus. <http://docplayer.fi/359313-Metsälain-muutosehdotuksen-17-8-2012-vaikutusten-arviointi-raportti.html>
- Maastotarkastusohje. 2016. Metsäkeskus 3.5.2016. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/smk-maastotarkastusohje-2016.pdf>
- Metsälaki 1083/1996. [Laki metsälain muuttamisesta 1085/2013]. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>
- Metsänhoidon suositukset. 2017. Tapio Oy. <http://www.metsanhoitosuositukset.fi/>
- Metsänomistajat ovat entistä kiinnostuneempia luonnon- ja maisemanhoidosta metsätaloudessaan. 2017. Verkkoartikkeli 24.3.2017. <http://www.mhy.fi/uutinen/metsanomistajat-ovat-entista-kiinnostuneempia-luonnon-ja-maisemanhoidosta-metsataloudessaan>
- Metsätilastot. 2017. Luonnonvarakeskus. <http://stat.luke.fi/metsa>
- Saksa, T. 2015. Mikä on taimikonhoidon laadun taso. Esitys Suomen Metsätieteellisen Seuran Metsätieteenpäivässä 23.11.2015. <http://www.metsatieteellinenseura.fi/files/sms/MTP2015/MH-01-Saksa.pdf>
- Tilastot ja kartat. 2017. Suomen metsäkeskus. <https://www.metsakeskus.fi/tilastot-ja-kartat>
- Tutkimus: Metsänomistajille ei kerrota vaihtoehtoisista metsänhoitotavoista – avohakkuut yhä normi. 2017. Verkkoartikkeli 29.3.2017. <https://wwf.fi/wwf-suomi/viestinta/uutiset-ja-tiedotteet/Tutkimus--metsanomistajille-ei-kerrota-vaihtoehtoisista-metsanhoitotavoista---avohakkuut-yha-normi-3137.a>
- Valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä 1308/2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131308>
- Yksityismetsien luonnonhoito. 2017. Suomen metsäkeskus. <https://www.metsakeskus.fi/yksityismetsien-luonnonhoito>

Liitteet

LIITE 1 Haastattelukysymysten kehikko.

	Mikä on muuttunut?
Hakkuut	
uudistushakkuu - läpimitta, ajoitus	Miten uudistushakkuun rajojen poistuminen on muuttanut metsänomistajien päätöksentekoa? Miten uudistushakkuurajojen poistuminen on vaikuttanut teidän alueella uudistushakattavan puuston järeyteen tai ikään? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutosta uudistettavan puuston järeydessä, mitkä muut asiat ovat lain lisäksi käsityksesi mukaan vaikuttaneet uudistushakkuiden toteutukseen?</u>
kasvatus (harvennus- hakkuut) - yläharvennuksen käyttö	Miten kasvatushakkuiden rajojen väljentyminen on muuttanut metsänomistajien päätöksentekoa? Miten kasvatushakkuiden rajojen väljentyminen on vaikuttanut jäävän puuston määrään tai järeyteen? Miten <u>yläharvennus</u> näkyy uutena vaihtoehtona? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutoksia harvennustapojen käytössä, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet kasvatushakkuiden toteutukseen?</u>
kasvatus (poiminta ja pienaukkohakkuut)	Kuinka houkuttelevana vaihtoehtona metsänomistajat pitävät poiminta- tai pienaukkohakkuuta? Missä tilanteissa tarjoatte metsänomistajille poiminta- tai pienaukkohakkuun mahdollisuutta? Missä määrin ne toteutuvat? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu poiminta- ja pienaukkohakkuiden yleistymistä, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet poiminta- ja pienaukkohakkuiden käyttöön?</u> Millaisia uusia mahdollisuuksia eri-ikäisrakenteisena kasvatus on tuonut teidän toimintaan <u>metsänuudistamisessa?</u>
Puukauppa	
vaikutukset	Miten hakkuutapojen vaihtoehtojen lisääntyminen näkyy teidän puukauppatoiminnassa? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutoksia puukauppojen teossa, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet puukauppojen tekemiseen?</u>
Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	
10 §:n kohteet	Ovatko metsälain 10 §:n muutokset vaikuttaneet luontokohteiden turvaamiseen teidän toiminnassa? Miten? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Mitkä muut asiat metsälainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet monimuotoisuuden turvaamiseen?</u>

Metsänuudistaminen	
luontainen	Onko metsänomistajien halukkuus luontaisen uudistumisen hyödyntämiseen kasvanut nyt, kun luontaisen uudistamisen käyttö on vapaampaa. Millaisissa tapauksissa? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutoksia luontaisen uudistamisen käytössä, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet luontaisen uudistamisen käyttöön?</u>
viljely	Miten viljelyn vaatimusten väljentyminen metsälaissa näkyy metsänomistajien päätöksenteossa? (eli maanmuokkaus, puulajin valinta, taimien määrä?) Luken tilastojen mukaan vuotuinen avohakkuuala on ollut pitkään suurempi kuin metsänviljelyala. Jääkö havaintojesi mukaan avohakkuualoja viljelemättä? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutoksia metsänviljelyn toteutuksissa, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet metsänviljelyn toteutukseen?</u>
uudistamisen nopeus	Miten uudistamisvelvoitteen väljemmät määräajat vaikuttavat uudistamisen ripeyteen ja yleensä uudistamistöiden tekoon? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutoksia uudistamisen nopeudessa, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet uudistamisen nopeuteen?</u>
uudistamisen varmistaminen (hoito)	Miten metsänomistajat huolehtivat taimikoiden varhaishoidosta aiempaan verrattuna? Onko lakiuudistus tuonut uusia käytäntöjä? <u>Jos on havaittu muutoksia varhaishoidon teossa, mitkä muut asiat lainsäädännön muutoksen lisäksi ovat käsityksesi mukaan vaikuttaneet taimikonhoidon toteutukseen?</u>
Mitä vielä?	
	Mitä haluaisit vielä sanoa metsälaista?

Maistraatinportti 4 A
00240 Helsinki
tapio@tapio.fi

www.tapio.fi